TILL

[PH]ILOSOPHIÆ MAGISTER-PROMOTIONEN

DEN 31 MAJ 1860.

INBJUDNINGSSKRIFT

AF

PROMOTOR.

4. Sept. 12 x

Carlson

OM 1680 ÅRS RIKSDAG.

INBJUDNINGS-SKRIFT

TILL

MORGONDAGENS

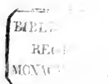
PHILOSOPHIÆ MAGISTER-PROMOTION

AF

PROMOTOR

FREDRIK FERDINAND CARLSON,

PROFESSOR I HISTORIEN
EN AF DE ADERTON I SVENSKA AKADEMIEN
R. N. O., LEDAMOT AF KGL. VETENSKAPS- OCH KGL. VITTERH.-, HIST.- OCH ANTIQV.-AKADEMIERNA
MED FLERA LÄRDA SAMFUND.

STOCKHOLM, 1860.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

Svenska Riksdagarnes historia har i förhållande till andra områden af de fosterländska häfderna sent blifvit föremål för bearbetning. Den innehåller likväl en rik källa af upplysningar om det inre samhällstillståndets skick under olika tider, och den har äfven, då fråga blir om den plats vårt fädernesland i afseende på politisk utveckling intager bland de nyare staterna, väsentliga bidrag att gifva till svaret.

De flesta af de Europeiska samhällen, som uppväxt på Germanisk rot, egde under medeltiden en representation. I olika länder bildad på olika sätt, hade denna vid Nyare Tidens början nästan öfverallt vunnit en viss styrka. Men icke långt derefter finner man den i det ena landet efter det andra stadna i sin utveckling, aftyna och slutligen utdö.

Det var beröringen med den, under loppet af samma tidskifte, i allmänhet starkt tilltagande konungamakten som åstadkom denna verkan. De Spanska Cortes' betydenhet bröts redan under Carl den Förstes (i Tyskland den Femtes) styrelse. I Frankrike hölls Riksständernas sammankomst, för sista gången före revolutionen, kort efter Henrik den Fjerdes död. I Tyskland utslocknade, en efter annan, de församlingar af landt-ständer, som, i olika områden af riket, förut haft icke ringa makt och anseende, och den allmänna riksdagen blef småningom endast en kongress af sändebud från Furstarne.

Englands samhällsskick företer mot dessa nästan allmänt återkommande företeelser en bestämd motsats. Uppburet af en stark kommunalförfattning, befästadt af de historiska tilldragelserna och utveckladt i öfverensstämmelse med den nyare tidens inrättningar i öfrigt, har det En-

gelska parlamentet just i sjuttonde århundradet uppnått en förr okänd höjd af makt och inflytande.

Den Svenska riksdagens betydenhet, ehuru äfven den under vissa tidskiften fördunklad, har dock förmått att ifrån den nyare tidens begynnelse bibehålla sig, och den har utvecklats på ett sätt, som på vårt fäderneslands samhällsskick tryckt en egendomlig prägel. De hvälfningar, i följd af hvilka, under Gustaf den förstes tid, konungamakten vann en förökad styrka, upplifvade märkbart äfven riksdagens verksamhet. Under skydd af Rådets makt och i samverkan med denna, började den tilltaga i betydenhet. Vid det nya steg framåt, som konungamakten tog under Carl IX, och i den brytning, som i hans tid egde rum emellan konungamakten och rådet, växte riksdagens rätt, och den vann derefter, under loppet af sjuttonde århundradet, en sådan styrka, att den, i början af Carl XI:s egen regering, i sjelfva verket stod nära den utvecklingspunkt, från hvilken, några årtionden sednare, Frihetstiden utgick. Det var den i Carl XI:s hand stärkta konungamakten, som för en tid hämmade denna tillväxt, och hvars mäktiga inverkan på samhällets elementer i öfrigt, gaf åt riksdagens gestalt, då den kort derefter fullt utbildad framträdde, ett förändradt skick.

En vändpunkt i hela denna utveckling företer *1680 års riksdag.* Den framstår i vår historia lik en af dessa, ur fjerran synliga, högresta vårdar, som visa hvart vägen leder: dess beslut hafva med eldskrift tecknats i den fosterländska häfdens minne. Rådets gamla myndighet, Ständernas under de sednaste årtiondena allt starkare utvecklade makt, samt Konungens nyss förvärfvade herravälde sammanstötte med hvarandra, och ur sammanstötningen framgick en ny sakernas ordning. En framställning af det som vid detta riksmöte tilldrog sig kan hafva sin betydelse, icke blott såsom utmärkande sjelfva riksdagens skaplynne och verksamhet; deraf kunna ock vinnas några upplysningar öfver de händelser som föregingo och dem som efterföljde. Den korta öfversigt af riksdagens gång, som, hufvudsakligen efter Ståndens egna handlingar, på dessa blad meddelas, är afsedd att äfven fästa uppmärksamheten på den

form, riksdagens förhandlingar, under sin utveckling till nyare tiders ordning, vid denna tid hunnit antaga.

För att emellertid vinna en klarare uppfattning af riksdagens tilldragelser, och uppskatta dessas inverkan till deras rätta värde, är det oundgängligt att betrakta den i förhållande dels till skaplynnet hos de riksdagar, som närmast föregått, dels till de stora förändringar, som på andra fält af samhällsområdet samtidigt gingo för sig. Sedd i ljuset af den föregående utvecklingen, förlorar ofta en historisk bild mycket af sin tillförene bjert framstående glans, men den vinner i sanning.

Hvart och ett tidehvarf gömmer i sitt sköte grodden till efterföljande tiders utveckling, men starkare än de flesta tidrymder i Sveriges historia har det skifte, som bär namn af Carl XI:s förmyndarestyrelse, för samhällsskickets utbildning grundlagt varaktiga följder. Rådets välde utvecklade sig då, på grund af den regeringsmakt, som ifrån Riksförmyndarnes fåtaliga kollegium snart öfverflyttades på rådskretsen, med en öfvervägande styrka. Det väckte riksdagen till större kraft än förr, och eggade den, under Konungamaktens frånvaro, till ett motstånd som gaf åt dess öfverläggningar spänstighet och lif. Inom riksdagen framträdde Riddarhusets makt allt starkare, med anspråk på oberoende af rådet, och de trenne ofrälse Stånden stärkte sig å sin sida, i behandlingen af tidehvarfvets stora stridsfråga: Reduktionen, småningom mot riddarhuset. Förvaltningen — i främsta rummet finans- och krigsförvaltningen — öfverväldigades af en slapphet, som med förvånande hastighet tilltog och som för författningen — städse med förvaltningen så nära och innerligt förbunden — svårligen kunde båda ett starkt framtida bestånd.

Det var det i början af Carl XI:s egen regering utbrytande stora kriget, som pröfvade alla dessa vacklande förhållanden och förde dem till en brytning. I stridens hetta föddes det nya statsskicket. Den makt i samhället, i hvilkens frånvaro dess öfriga elementer utvecklat så mycken sjelfständighet och styrka, — konungamakten vaknade till lif, samlade omkring sig rikets alla krafter och vann styrka i segern mot

landets yttre fiender. En tryckande nöd föranledde den att i första rummet angripa de *oordningar* som tagit öfverhand inom förvaltningen, och dervid rubbades äfven den *ordning*, som ursprungligen legat till grund för den föregående styrelsens sätt att gå till väga. Dermed var Konungens brytning med Rådet gifven: den yppade sig i samma stund Konungamakten, blifven stark mot rikets fiender, kände sig stå på egen botten: den blef, under årens fortgång, allt mera genomgripande i samma mån som öfvermakten tillföll segraren, och vid krigets slut egde Rådet endast skenet qvar af sin fordna storhet. Till Ständerna deremot trädde Konungen i ett vänligt förhållande. De gingo honom till mötes, i Upsala år 1675 med glädjerika förhoppningar, i Halmstad år 1678 med djupt känd tacksamhet. I sammanhang dermed visade sig, under nämnda tvenne riksdagar, en större söndring än någonsin emellan Råd och Ständer. Vid riksdagen 1675, sedan Ständerna första gången fått del af regeringens protokoller, kallades förmyndarestyrelsen *till ansvar* inför riksdagen, och vid Halmstads riksdag 1678 fördes den af de trenne ofrälse Ständen ihärdigt fullföljda frågan om Kronogodsens återkallande så långt, att icke blott en fullständigare verkställighet af 1655 års beslut i denna fråga begärdes hos konungen, utan äfven behofvet uttalades af *en ny Reduktion.*

Utan kriget skulle således — efter menskligt sätt att döma — den brytning i samhällsskicket icke hafva inträffat, som blef så afgörande för kommande tider, eller åtminstone skulle den icke hafva inträdt så plötsligt och så våldsamt. I kriget bildades äfven de män, och befästades i sina åsigter, hvilka, samverkande med hvarandra och med konungen, hufvudsakligen bidrogo till lösningen af den derefter sammankallade riksdagens frågor.

Främst bland dessa den nya ordningens män, och bland dem som lade grundvalarne till riksdagens beslut, stod Johan Gyllenstierna. Han, som sjelf en tid varit ledande på Riddarhuset och derefter Landtmarskalk, insåg — så snart kriget tagit en afgörande vändning — och uttalade äfven nödvändigheten af en riksdag kort efter krigets slut. Riksdagen

1678, hållen under ett ögonblick af hvila från vapenbullret, hann blott att visa sinnesstämningen och sörja för krigets behof; den egde icke det lugn som kräfdes för afgörandet af mera genomgripande frågor. Att planerna för denna nya riksdag redan mognat i Gyllenstiernas inre, visa ock märkvärdiga yttranden af honom, som i sednare tider blifvit kända. Så berättar det vid svenska förhållanden väl vanda och med Gyllenstierna nära bekanta fransyska sändebudet Feuquières redan i Juni 1678: »Johan Gyllenstierna talar ej om annat än att uppsätta en fruktansvärd krigshär, och han visar medlen dertill»; — vidare: »Jag får ljus öfver de planer, Konungen ämnar utföra, i fall det blir fred. Straxt efter dess afslutande skall hållas en sträng riksdag, för att afhjelpa, som min vän Johan Gyllenstierna säger, alla missbruk»; — och några månader sednare: »Johan Gyllenstierna säger, att det erfordras ett par år för att ordna rikets inre. Den krigsstyrka, han föresatt sig att grundlägga *såsom ständig*, skall bestå af 60,000 man till fot, 20,000 man till häst och 12,000 båtsmän.»

Sveriges oafhängighet af yttre förbund och dess inre styrka, stödd på en ständig krigshär och en väl ordnad drätselförvaltning, var grundtanken i Johan Gyllenstiernas politiska system. Och denna tanke syntes ej kunna förverkligas, om icke en kunglig embetsmannaförvaltning genombröt den gamla råds- och kollegii-myndigheten, samt icke heller utan att statens finansiela styrka och dess försvarskraft återställdes genom kronogodsens reduktion.

I Oktober 1679 säger Feuquières om Johan Gyllenstiernas planer: »Han företager sig att låta sin konung uppträda med stor myndighet emot rådet, men med bevarande helt och hållet af ständernas rättigheter, hvilka han påstår sig vilja upprätthålla efter rikets stadgar; den uppsats, jag lemnat, skall tjena härtill vid nästa riksdag.»

Johan Gyllenstierna upplefde icke riksdagen; men huru fullständigt han anlagt planen till densamma, intygas af ett annat åsynavittne till händelserna, danska sändebudet Jens Juel, hvilken, sedan han öfvervarit konungens biläger, tecknat i sin dagbok: »Den 11—14 Maj (1680)

var jag i Halmstad. Johan Gyllenstierna var ock der: han var ständigt hos mig och jag hos honom. Af honom erfor jag, att det i Sverige låter sig anse till temliga förändringar, så i det publika väsendet som hvad åtskilliga enskilda personers tillstånd angår. Att riksdag skall blifva, är nu resolveradt.» Den 19 i samma månad skrifver Juel till sitt hof: »Drottningarne voro åtta dagar på vägen emellan Halmstad och Jönköping: och de skola vara tio dagar mellan Jönköping och Örebro. Det är ej att förmoda, att hofvet förrän i slutet af Juni ankommer till Stockholm: emot den tiden kommer äfven Johan Gyllenstierna dit upp, och det synes, att denna långsamma resa sker, för att under tiden de saker, som vid riksdagen skola utbrista, må så mycket bättre hinna beredas. Det är ofelbart, att der äro stora planer och förändringar å färde i deras stat: om framgången kan man ännu intet säga. Jag har af en förtrogen vän förnummit, att de förlita sig temligen på en del af biskoparne. Likaså är Landtmarskalken redan utsedd efter hofvets inklination. Ledamöterna i det Hemliga Utskottet äro ock utnämnda.»

Huru klart man förutsåg och beräknade ställningen inom Stånden, visar en annan skrifvelse från denna tid, som säger: »Johan Gyllenstierna skulle hafva en betydlig fördel i sina företag mot aristokratien deri att han intalar de tre öfriga stånden, och till och med tredje klassen på riddarhuset, att de dymedelst skola njuta lindring i de skattebördor, de bära för krigets skuld, om han icke åter förlorade denna fördel genom de ytterliga utpressningar som han låter öfvergå dem alla efter kriget.»

Johan Gyllenstierna föll, vid 45 års ålder skördad af döden, på sjelfva tröskeln till det tidehvarf, hvars inträde hans rådslag så mäktigt bidragit att befrämja. Men hans planer voro för djupt rotade i sakernas dåvarande skick för att dö med honom. Åt Konungens starka vilja hade han gifvit ord, utvägar, verkställighet: men sjelfva riktningen af denna vilja var i sig sjelf alltför bestämd, för att den af hans bortgång skulle kunnat rubbas. Äfven denne märklige statsman — kort

förut lyftad till en höjd af makt, som få svenskar före honom innehaft, och nu plötsligen försvunnen — skulle med sitt öde bekräfta hvad den störste af alla svenskar yttrat, att ingen menniska är oumbärlig. Verket fullbordades: det gick sin gång utan honom.

Närmast till Johan Gyllenstierna står bland den nya ordningens befrämjare Claes Fleming, den märkliga riksdagens Landtmarskalk. Äfven Fleming hade, likasom Gyllenstierna, från pennans värf öfvergått till svärdets; förut kansliråd, hade han i kriget fört ett af honom sjelf uppsatt regemente. Äfven han utöfvade, under några få år, en djupt ingripande inflytelse på sitt fäderneslands öden, för att derefter tidigt, i likhet med Gyllenstierna, afträda från skådeplatsen. Vid 31 års ålder ledde han som Landtmarskalk riddarhusets öfverläggningar angående reduktionen, i hvilkens grundläggande hans fader haft så mycken del; fem år derefter, sedan han stått i spetsen för den nya drätselförvaltningen och fört reduktionens verkställighet så långt att den ej kunde gå tillbaka, lemnade han det jordiska, endast trettiosex år gammal. Konungens vänner och stridskamrater: General-löjtnanten Christofer Gyllenstierna, hvilken, betäckt af sår, blifvit upptagen såsom död på slagfältet vid Lund, den tappre och häftige Amiral Hans Wachtmeister, hans bror Axel, Öfverste Pehr Örnklou togo en betydande del i förhandlingarne på riddarhuset.

Till de nämnda skulle naturligtvis, i en tid då riksdagarne följde så tätt på hvarandra, sluta sig de män af öfriga stånd, som förut tillhört deras åsigter. Presteståndets talman, den nyblifne Erkebiskopen Johan Baazius, intog en mera förmedlande ställning. Biskop Terserus, hvilken tagit en så verksam del i föregående tiders riksdagsstrider, hade lyktat sitt oroliga lif. Konungens vän och ledsagare i kriget, Haqvin Spegel, biskop på Gottland, bevistade icke riksdagen. Bland Presteståndets öfriga ledamöter synes ingen hafva vid de egentliga stridsfrågorna varit framstående mera än dåvarande Pastor Primarius i Stockholm, Licentiaten Carlsson, hvilken under riksdagens lopp ut-

nämndes till biskop i Westerås. Men Borgareståndets talman, Borgmästaren Olof Thegner, som tillförene varit Reduktions-kollegiets sekreterare, var en verksam och kraftfull befrämjare af det nya som skulle införas.

De män, hvilka stodo på den andra sidan såsom försvarare af den gamla ordningen, och hvad Ludvig XIV:s sändebud kallade »det republikanska styrelsesättet» i Sverige, voro hvarken få eller obetydliga. Man såg icke mer, i spetsen för dem, den fordom så mäktige Rikskanslern Magnus Gabriel de la Gardie. Beröfvad allt inflytande, derjemte nedsjunken i skuld, nästan i brist på det nödvändiga [1]), uppehöll han sig på sina gårdar och hade dragit sig ifrån alla offentliga värf. Han var icke en af dessa naturer, som älska att brottas med stormen: han böjde sig för sitt öde, utgöt sin klagan för sina vänner, och fann sin tröst i umgänget med vitterhet och konst [2]).

Bland öfriga höga Riks-embetsmän från Förmyndare-styrelsens tid voro Marsken och Riksdrotsen Per Brahe afgångna med döden. Det ansågs med missnöje, att Konungen så länge lemnat det förstnämnda embetet obesatt. Riksamiralen Gustaf Otto Stenbock och Riksskattmästaren Sten Bielke suto ännu qvar på sina platser i Rådet, men

---

[1]) »Lui et son fils sont dans une pauvreté qu'on ne sauroit exprimer», skrifver Feuquières den 8 Dec. 1679.

[2]) Magnus Gabriel de la Gardie målar sjelf sin ställning och sin sinnesstämning i ett bref till Hofrådet Liljeflycht, dateradt Kägleholm den 31 Jan. 1680, hvari det heter: »Såsom jag förmodat numer att begifva mig till mitt Embetes vartagande, så vidt dessa tider det kunna tillåta, så spörjer jag att Gud det annorlunda skickar i det K. M:s Nådiga vilja är än en tid att lemna dessa sysslor Herr Riksskattmästaren i händer. För min person är jag alldeles dermed väl tillfreds, sedan jag salverat min conscientiam och edspligt, tillbjudande mig, oaktadt alla besvär och desavantager, likväl att uthärda vid träldomen.

Duc, Genitor, me magne, sequar quocumque vocabor,
Seu tu læta mihi, seu mihi dura paras.

Det berättas mig om hel hop förändringar, som skola skedda vara i Cancelliet. Det är fuller något ovanligt, att jag såsom Caput Collegii intet skulle få tillstånd något häri först att påminna. Sed hic dies aliam vitam adfert, och ibland så stora förändringar i fäderneslandet är denna den minst considerable. Deus mihi hæc otia fecit. Jag gör nu alt hvad jag kan att slå ur hug och tankar publica och curas, efter det så Guds och min höga Öfverhets vilja är; in posterum dulcis me saturet quies och gifve Gud hvar och en ett förnöjsamt sinne!»

utöfvade icke mera på de förvaltningsgrenar, för hvilka de skulle stå i spetsen, samma inflytande som förr. Hos dem var endast skuggan af deras fordna anseende. Rådet var ock sammansmält till antal. Enligt 1660 års regeringsform skulle Rådet hafva fyratio medlemmar — nu räknade man blott tjugufyra. Enigheten var återställd inom den, nu mera så fåtaliga kretsen. Knut Kurk och Claës Rålamb, de mest betydande bland Rikskanslerns gamla motståndare, hyste likväl ännu farhågor för hans planer, så väl som för Johan Gyllenstiernas. Den fullkomliga vanmakt, i hvilken detta för få år sedan så stolta och inflytelserika Råd försjunkit, tycktes emellertid ej förebåda ett kraftigt uppträdande vid riksdagen. På riddarhuset fördes denna sidas talan med mod och vältalighet af Rikstygmästaren Per Sparre, Rikskanslerns svåger, vidare af Grefvarne Carl och Gustaf Oxenstierna, Landshöfdingen Anders Lilliehöök, Assessorn Carl Gustaf Gyllencreutz.

Johan Gyllenstiernas motståndare voro ingalunda i okunnighet om hans planer. Den fransyske ministern, hvilken äfven till dem stod i förtroligt förhållande, icke minst på grund af Rikskanslerns gamla tillgifvenhet för Frankrike, skrifver till Ludvig XIV, mer än ett år före riksdagen: »Rikskanslern har hört, att hans Konung vill anställa en räfst med förmyndare-regeringen: han fruktar den, och frågar om E. M. vill beskydda honom.» Och någon tid derefter: »Johan Gyllenstiernas fiender veta, att han, för att fylla den största bristen och hämnas på dem, vill företaga sig ingenting mindre än att till Kronan återkalla alla de gods, som de och deras förfäder af henne erhållit.» Men desse motståndare inskränkte sig icke till blott klagomål eller till försvar. De ville äfven gå anfallsvis tillväga, och hoppades på den blifvande riksdagen såsom på en sannolik återgång från de förändringar som redan voro å bane. Riksdagen i Halmstad, menade många, vore rätteligen att anse blott för en utskottsriksdag, emedan så få riksdagsmän hade varit tillstädes: hvad som der blifvit gjordt, kunde åter omgöras. Rådet för sin del kunde ännu icke fatta, att, under det de gamla formerna syntes obrutna, den verkliga styrelseordningen skulle

vara helt och hållet ombytt. Det beredde sig på att göra eftertryckliga föreställningar mot de många nyheterna. »Större delen af riksråderna», skrifver Feuquières kort efter sin ankomst till Stockholm den 17 Jan. 1680, »hafva skyndat till mig, för att lätta sitt hjerta. De äro, såsom jag väntat, alla emot Johan Gyllenstierna. Det minsta onda de om honom säga, är att han vill införa ett envälde, som är overkställbart i detta land, ännu mera genom landets beskaffenhet än genom dess gamla lagar. — Riksråderna bereda sig till de framställningar, de vilja göra för att rättfärdiga sig inför Ständerna. De vilja göra dessa framställningar kraftiga och utförliga: om de tagas illa, kan det leda till en våldsam brytning. De hafva ock underrättat Konungen, att stora klagomål skola anföras vid nästa riksdag, på det han derpå må vara beredd. Jag tillstyrker mina vänner, som begärt råd af mig, att de skola gå varsamt till väga. Men jag ser, att i Rådet finnas de, som gerna såge, att det kom till en ytterlighet. — Missnöjet är stort: det sprider sig från de store ned bland folket; fara är, att det faller tillbaka på Konungen. — Huruvida en brytning skall inträffa, vågar jag ej förutsäga, ehuru jag väl ser, att de finnas, som önska en sådan, och att Konungen bereder sig derpå. Men nationen är flegmatisk, och de, som skulle kunna sätta henne i rörelse, äro icke ense sins emellan samt återhållas till största delen af en lemning af tillgifvenhet, af fruktan att ej vinna understöd hos Ständerna, af åtskilliga enskilta farhågor, och framför allt af de *olika planer man tillskrifver Johan Gyllenstierna.*»

Man ser hvartill det mångskiftande i planer och yttranden, man förebrått denne statsman, tjenade honom. När Generaltullförvaltaren Cronschöld, skickad af Gyllenstierna, som denna tid vistades i Köpenhamn, i ett hemligt uppdrag till Carl XI, tog afsked af honom, yttrade Konungen: »Helsa Gyllenstierna, att Riksråden tala mycket illa om honom, men att jag ler deråt; bed honom blott fortfara utan fruktan.» »Det gör han ock», tillägger berättaren; — »de andra veta det, och rasa.»

Johan Gyllenstiernas plötsliga död verkade ett stillestånd i all denna oro. Först uppstod en allmän glädje bland hans fiender. Flera

föreställde sig, att Konungen småningom skulle låta fara Gyllenstiernas planer, återgifva åt Rådet dess gamla myndighet och blott taga för sig befattningen med allt som rörde krigsväsendet. Rådets medlemmar trodde sig märka, att Konungen hyste mera förtroende till dem än tillförene. Den bittra sinnesstämningen syntes förmildrad.

Men snart följde härpå nya farhågor och en allmän ovisshet. Konungen lefde högst tillbakadraget: man viste ej hvilka som åtnjöto hans förtroende. Än tycktes det som han tillbragte sin tid endast med jagt och andra tidsfördrif: än hette det, att han gjort sig till en lag att följa Johan Gyllenstiernas råd, och att han, under en skenbar likgiltighet, oaflåtligt fullföljde planerna till en statshvälfning. »Det beror på riksdagen», heter det i Feuquières' bref den 8 Sept. 1680, »om en förändring skall ske med våld eller icke. Den mildare sinnesstämningen synes vara låtsad å alla sidor. Konungen aflägsnar från riksdagen alla som Johan Gyllenstierna ville undvika, håller i Stockholm sitt gardesregemente och har i nästgränsande landskaper 5 till 6000 man under mestadels Lifländska eller utländska officerare. Utgången är *mycket osäker*. Den beror på, huru man kommer att gå till väga.»

I denna ställning nalkades riksdagen. Kring landet flögo dunkla rykten, bådande politiska hvälfningar, likasom stormfoglarne ovädret. En dof, tryckande stämning af ovisshet hade bemäktigat sig sinnena. För statens refvor påkallades bot: de retade lidelserna kräfde sina offer. På riksdagen väntade man, att den länge qväfda striden skulle komma till utbrott.

Ständerna voro kallade till den 1 Oktober. Den 2 och 3 skedde anteckningarne på riddarhuset och den 4 utnämndes till Landtmarskalk Öfversten och Kanslirådet Friherre Claës Fleming. I sitt helsningstal till ståndet uttryckte han sin »hugnad öfver Ridderskapets och Adelns goda tillstånd», och försäkrade om »sin åhuga och redliga intention, att vara dem till tjenst.» Stånden uppvaktade Konungen och helsade hvarandra genom deputationer.

Den 5 Oktober öppnades riksdagen med nästan alldeles samma högtidliga bruk, som ännu i dag iakttagas. Sedan gudstjenst hållits i Storkyrkan, uppträdde Ständerna på rikssalen, der man anmärkte den nyheten att Presteståndet erhållit den plats, som riddarhusets tredje klass tillförene fått intaga. När alla voro samlade, reste sig Konungen från sin thron och blottade sitt hufvud, under det helsningstalet å hans vägnar hölls af Riksrådet Bengt Oxenstierna, som förrättade Rikskanslerns embete. Sedan Konungen åter satt sig, upplästes hans propositionen; — det är denna, vid hvarje riksdags början afgifna proposition, som sedermera utväxt till den framställning, hvilken nu kallas K. M:s proposition om statsverkets tillstånd och behof, och efter hvilkens aflemnande riksdagens begynnelse i följd deraf räknas. I denna statshandling erinrade Konungen om krigets vådor och lidanden, och om den lyckligen vunna freden. Men riket hade ernått den med försvagade krafter. Fäderneslandet liknade ett skepp, hvilket ur svår sjönöd lyckligen räddat sig i hamnen, men som tillika behöfver grundlig förbättring. Derföre hemställde Konungen till Ständerna, att de måtte öfverlägga om säkraste utvägen att bereda en varaktig fred, och detta skedde i ordalag, som antydde grundtanken för Carl XI:s hela politik, nemligen nödvändigheten deraf att riket, för att icke komma i behof af främmande subsidier, måtte så ordna sina tillgångar, att det kunde af egna medel bestå. Derpå följde ett förslag om förstärkning af rikets sjömakt, samt om landtarméns förökande, »emedan K. M. funnit, att den för tiden varande landmilicen ingalunda kunde vara nöjaktig och göra tillfyllest till att besätta alla behöriga orter och fästningar, och dessförutan vara i det antalet, som till Riksens och dess provinsers defension och styrko behöfdes.» Det var, i korta ord, den tidens fjerde och femte hufvudtitlar. Slutligen lade Konungen Ständerna särskildt på hjertat drätselverkets tillstånd, uppmanande dem att vara omtänkte på »erkläckelige och riktiga medel, hvarigenom icke allenast de olägenheter, hvilka de förflutna tider tillvägabragt och i hvilka riket sticker, måtte kunna lisas, utan ock hvad som till fäderneslandets bästa och förkofring länder, ut-

föras.» Det var, om man får nyttja detta uttryck, en ganska rymlig proposition, som i sjelfva verket innehöll anledningar till framställande af snart sagdt hvilka förslag som helst, med afseende så väl på bristerna i det förflutna som på afhjelpande af det närvarandes behof.

Genast följande dagen, således endast fem dagar efter den, till hvilken Ständerna voro kallade, begynte på riddarhuset omedelbart, och utan föregående utskottsberedning, öfverläggningarne om Konungens stora proposition. I allmänhet skilja sig den tidens riksdagsformer ifrån en sednare tids icke minst genom utskottsväsendets ringa utbildning. Detta förhållande åter hade sin grund hufvudsakligen i Ståndens ställning till hvarandra. Stånden voro nemligen på denna tid vida mera från hvarandra fristående än i en sednare tid; de fattade i vigtiga frågor, såsom t. ex. i bevillningsfrågor, särskilda beslut och afgåfvo till Konungen särskilda svar. I följd häraf tillsatte hvart Stånd för sig, af sina ledamöter, då behofvet kräfde, de utskott det fann nödiga, vanligen alltid *ett* ständigt, för utarbetandet af Ståndets Besvär, och dessutom flera tillfälliga utskott för bearbetning eller uppsättning af vigtigare mål. Å en annan sida hade den muntliga meddelelsen emellan Stånden ännu icke lemnat rum för den skriftliga, hvilkens organer utskotten nu för tiden äro. Ett Stånd afsände ofta ett utskott, som det hette, eller, som det nu skulle heta, en deputation till ett eller flera af Medstånden för att rådgöra om ett angeläget ärende: detta ärende afhandlades då omedelbart mellan det ena Ståndet in pleno, och det andra Ståndet genom dess utskotts-ledamöter. Icke sällan emottog ock det Stånd, till hvilket utskottet kommit, blott dess meddelade framställning, rådplägade derom, och afgaf sedermera svar genom ett från sig afsändt utskott.

De gemensamma eller allmänna utskottens dubbla bestämmelse: att dels utreda målen och dels bilda en enhet emellan Stånden, genom öfverläggning af vissa utsedda ledamöter från hvart och ett af dem, kunde icke fordra synnerlig rikedom på former, så länge målen voro så få och till sin natur enkla samt Stånden, såsom

nämndt, icke sällan genom deputerade trädde i omedelbar beröring med hvarandra.

Likväl var en stam redan bildad till den sedermera så starkt utgrenade utskotts-inrättningen. Det första och förnämsta bland de gemensamma utskotten var det *Sekreta Utskottet*. Samtidigt med riksdagens förökade makt hade det uppkommit och det hade utbildat sig med den. Då det merendels var vanligt att utrikes ärender framställdes för Ständerna, kunde naturligtvis kännedomen af dem endast meddelas till ett mindre antal af riksdagens ledamöter. I en tid, då statsverkets tillstånd ansågs böra vara en hemlighet, låg den utvägen äfven nära till hands, att till samma Sekreta Utskott göra framställningar som rörde rikets drätsel. Reduktionsbeslutet 1655 var uppgjordt i den riksdagens Sekreta Utskott. Föreningen åter i detta utskott af de eljest skiljda Stånden, ej mindre än hemligheten af dess förhandlingar, skulle snart göra Sekreta Utskottet till hufvudsäte för den makt, Ständerna hade att utöfva. Den tendens att besluta med Rikets Ständers rätt, hvilken från början förefanns i alla utskott, just derföre att de voro delegationer af samtliga Stånden, visade sig starkast i det Hemliga Utskottet, hvilket ännu icke helt och hållet försvunnit, ehuru tvenne stora hufvudgrenar af dess verksamhet blifvit af nu gällande riksdags-ordning fördelade på Konstitutions- och Stats-utskotten.

Det fasta utskott, som dernäst uppkom, var *Banko-utskottet*, hvilket sexton år före den riksdag, om hvilken vi handla, första gången blifvit tillsatt och sedermera, beslutande med Rikets Ständers rätt, fortfor att tillsättas vid hvarje följande riksdag.

Bevillnings-utskott och *Besvärs-utskott* funnos väl redan, men de hade ännu icke hunnit blifva gemensamma för deputerade af särskilda Stånd, hvilken förändring tillhör en långt sednare tid. Hvart Stånds allmänna och enskilda besvär utarbetades af det för sådant ändamål af Ståndet tillsatta utskott. I Adelns Besvärs-utskott ansågs det vigtigt att de närvarande Landshöfdingarne skulle vara ledamöter. — Ett Bevillnings-utskott finnes vid 1680 års riksdag endast tillsatt af Riddar-

huset, och dervid iakttogs redan, hvad i ett ännu gällande grundlagsstadgande finnes uttryckt, att i detta utskott skulle företrädesvis sitta »de som känna orterna.» Ett fragment af detta Bevillnings-utskotts handlingar finnes ännu i behåll.

Lag-utskottet kan anses som det yngsta af vår tids förberedande utskott. Det fanns ännu icke vid denna tid, och kunde svårligen finnas, då Ständerna väl i allmänhet granskade och bedömde af Konungen öfverlemnade författningar, men icke uppgjorde eller till bokstafven ändrade lagtexter.

För att anföra några exempel på utskott, som bildades för särskildta tillfällen, må nämnas de som år 1680 af Riddarhuset tillsattes för att uppgöra förslag angående Bergs- och Kommerse-Kollegiernas indragning, för att författa adelns deduktion i reduktions-frågan, samt för att uppgöra förslag till Ståndets beslut i samma ämne.

Ett utskott af alldeles eget slag var det, som vid denna riksdag bildades af de trenne ofrälse stånden gemensamt, för att sammanfatta deras till Konungen ställda memorial angående reduktionen.

Då Utskotts-inrättningen var så föga utbildad, låg redan deri en betydande orsak till att riksdagarne måste blifva korta. En talrik rådplägande församling behöfver af förberedande utskottsförslag hemta näring för sina arbeten, om dessa skola blifva långvariga. De stående hufvudfrågor, som vid hvarje riksdag mer eller mindre vidlyftigt behandlades, voro — då enligt denna tids statsskick Riksstaten uppgjordes af regeringen — i främsta rummet *Bevillningen,* som egentligen ansågs utgöra riksdagens lifsfråga, och hvartill utskrifningen, såsom varande af bevillnings natur, äfven kunde räknas samt vidare de *Allmänna* och *Enskildta Besvären;* men dessutom förekom vanligen vid hvarje riksdag något stort ämne, hvars behandling påtryckte densamma dess utmärkande prägel. Sådana ämnen voro vid 1680 års riksdag tvenne: räfsten öfver Förmyndarestyrelsen, och Reduktionen.

Ingendera af dessa frågor var ny. Det var samma tvenne frågor, som hade beherrskat de tre sista riksdagarne; de återkommo blott nu med förnyad styrka. Väckta, icke samtidigt, utan efter hvarandra, beteckna de tvenne särskilda stora skiften af riksdagen, eller, om man så vill, tvenne särskilda akter af det märkvärdiga skådespel, denna riksdag företer. Ständernas förklaring angående Regeringsformen och förhållandet emellan Konung och Råd utgör då tredje akten, så vida man icke heldre bör betrakta den såsom egentligen ett efterspel till hela riksdagen.

Redan dagen efter riksdagens öppnande på rikssalen kallades Sekreta Utskottet till verksamhet. Konungen utsåg äfven nu, likasom vid de närmast föregående riksdagarne, ledamöter i detta Utskott. De utsedde voro 21 medlemmar af Ridderskapet och Adeln, nemligen af första klassen nio, af andra klassen tre och af tredje klassen nio. Största delen af dessa ledamöter voro kände för att vara varmt tillgifne de väntade förändringarne. Namnen Christofer Gyllenstierna, Hans och Axel Wachtmeister, Jacob Johan Hastfehr, Mårten Reutercrantz, Erik Lindsköld vittna derom. Äfven motpartiet hade i utskottet några utmärktare ledamöter, t. ex. Per Sparre och Gyllencreutz. Bland tredje klassens ledamöter egde flere stort anseende för kännedom af kammar- och krigsförvaltningen, såsom Rehnfelt, Gyldenhoff, Lindhielm. Af Preseståndet inkallades i Hemliga Utskottet 14 ledamöter. Af Borgerskapet hafva icke flere än 12 medlemmar undertecknat tysthetseden i detta Utskott, hvilket således med sin ordförande, Landtmarskalken och de tvenne Talmännen synes hafva utgjorts af 50 personer, ett något större antal än i de talrikaste af nutidens utskott. Den motvilja mot Sekreta Utskottet och mot dess tilltagande makt, som redan på föregående riksdagar låtit höra sig, yppades äfven nu, och det så mycket starkare, som den stegrades af farhågan för de förändringar som förestodo. På Riddarhuset invändes, då listan på de af Konungen utnämnda ledamöterna upplästes, att Utskottet vore för svagt, att de utsedda personerna icke hade Ståndets förtroende, och att de saknade erforderlig kännedom af ärendena. Ekeblad och flera ansågo betänkligt, att ej Ridderskapet och Adeln sjelf finge välja sina

utskott. Per Sparre riktade sitt anfall på den punkt, der största utsigterna förefunnos till framgång, och begärde att, om i Sekreta Utskottet skulle förekomma frågor, som rörde *bevillning*, eller angingo Ståndens privilegier, sådana mål måtte communiceras Ståndet. Blott de utrikes ärendena, borde efter hans tanke vara hemliga. Det Sekreta Utskottets ledamöter voro emellertid af Konungen redan utnämnde: tillkännagifvandet hade icke skett förr än tidigt på morgonen samma dag som Utskottet en timme sednare skulle sammanträda på slottet, och de gjorda anmärkningarne förföllo. Men i nästföljande dags plenum tillkännagaf Landtmarskalken, att hvad i Sekreta Utskottet kunde förefalla angående bevillningen, skulle blifva Ståndet in pleno meddeladt, till dess afgörande.

Konungens Sekreta Proposition, eller, såsom den kallas, »K. M. nådiga Representation gjord i Sekreta Utskottet af Rikets Ständer» upplästes då Utskottet den 7 Oktober för första gången sammanträdde på slottet, i hela Rådets närvaro. Sekreta Utskottet benämnes i denna proposition stundom »Riksdeputationen»; likasom äfven Carl XI redan i denna handling kallar Ständerna »Sina och rikets Ständer.» Denna Sekreta proposition var i det hänseendet egen i sitt slag, att den handlade om alldeles samma ämnen som den förut aflåtna, allmänna propositionen, blott med den skillnaden, att allt var dels bestämdare uttryckt, dels mera i det enskilda utfördt. En fullständig redogörelse meddelades för de underhandlingar, som blifvit förda om frederna, äfvensom angående de nya förbund, som voro i fråga. Framställningen om de inre behofven var beledsagad af bilagor, innehållande i Kammarkollegium uppsatta förslag dels öfver den skuld, för hvilken riket häftade vid Konungens anträde till regeringen, dels öfver de medel, Konungen sedermera måst antingen medelst förpantning af kronogods eller genom andra utvägar upplåna, dels äfven om den brist som förefanns i ordinarie Staten och aflöningarne. En fullständig öfversigt af rikets finansiela ställning framlades således för Ständerna. De inbjödos ock att öfverse de räkenskaper som förts öfver den sedan nästföregående riksdag in-

flutna bevillning. Man ser huru långt Ständernas deltagande i finansiela ärender redan hade sträckt sig. Bland rikets behof sattes i främsta rummet nödvändigheten att ersätta de stora förluster, flottan lidit under kriget. Hvad anginge armén, vore krigsmakten till häst betydligt förstärkt, dels genom den redan skedda reduktionen af militiehemman, dels genom uppsättandet af ett nytt kavalleri-regemente i Skåne. Men infanteriet vore i ett så mycket sämre skick, och för att fylla de sammansmälta regementernas leder fordrades en ansenlig utskrifning. Vidare hemställdes till Rikets Ständers öfverläggning, hvilka utvägar som kunde beredas till att betala rikets gäld. Men, heter det slutligen, »den svåraste och nödigaste omsorgen sticker deruti, att Riksens Oeconomie och Kammarstat ställes *på en sådan fot, att den sig kan bära,* tjenstemännen få sin lön, och eljest det publika väsendet icke med en så osägelig difficultet, lån och borg upprätthållas måtte som hittills skett, och sådan *obotlig skada* understundom förorsakat, att de helsosammaste consilier måst stadna, i thy K. M. icke har funnit råd eller medel dem att exeqvera.»

Det var intrycket af denna stora och tvingande nöd, med de vådor hvartill den gifvit upphof, som beherrskade riksdagen. Det är ock detta lidande, oordnade, knappt räddade rike som bildar förgrunden till den skiftande taflan af riksdagens förhandlingar. Här, om någonsin, bekräftade sig sanningen af den anmärkning, att oreda i finanserna föder statshvälfningar.

Omisskännligt är sammanhanget mellan 1680 års riksdag och de närmast föregående. Samma krafter arbetade inom den: samma frågor upprörde sinnena; formerna, i hvilka de skulle behandlas, bundo stundom, hotade stundom att söndersprängas på ett liknande sätt. Men 1675 års riksdag hölls, då utsigterna öppnades till den hotande framtid, krigets öfverraskning innebar: 1678 års Ständer hade rådplägat under brinnande utvärtes strid och pågående inre brytning; riksdagen 1680 samlades först då den yttre kampen hade rasat ut, och Konungen genom sina segrar nedbrutit motståndet äfven i det inre.

I denna oroliga tid hade vid föregående riksdagar de vigtigaste förslag framkastats oväntadt, plötsligt, likt en explosion af länge samlade, brännbara ämnen. Det var så som på riksdagen 1675 Jacob Fleming midt under en Riddarhusets öfverläggning framställde sitt yrkande: »riksens råd böra göra redo för de tillgångar de beredt för kriget» — och dermed gaf upphofvet till räfsten öfver förmyndare-styrelsens förvaltning. På samma sätt hade ock på riksdagen i Halmstad Mauritz Posse icke allenast förnyat samma fråga, utan ock återväckt reduktionens väldiga kamp. Under det ännu, enligt riksdagsordningen, Konungen ensam egde rätt att vid riksdag väcka förslag, framställdes de mest genomgripande nya frågor af Ståndens medlemmar sjelfva, och det äfven vid tillfällen, då andra ämnen voro å bane.

Bland tidens stora frågor var det en, som lifligast sysselsatt sinnena, som närmast berörde den inre politiska ställningen, och som tillika innebar de mest invecklade och grannlaga statsrättsliga spörsmål. Det var frågan om förmyndarestyrelsens ansvar. Öfver denna styrelse var redan vid 1675 års riksdag en undersökning anbefalld och en kommission nedsatt. År 1678 hade Ständerna erinrat om undersökningens fulländande och begärt del af kommissionens arbeten. Frågan rörde rikets mest betydande män; den hotade deras makt, deras anseende, deras egendom. Nedbrötos dessa, så var vägen öppen för hvilka förändringar som helst.

Riksdagens arbetssätt fick, i följd af den nära öfverensstämmelsen mellan Konungens båda propositioner, den egenhet, att samma ämnen liktidigt företogos i Ständen och i det Sekreta Utskottet. Stormen kom likväl ifrån Ständen.

Den af Konungen begärda bevillningen till flottans nybyggnad var föremål för öfverläggning på Riddarhuset den 6 Oktober, hvarvid blifvit upplyst, att planen vore det flottan skulle på fyra år sättas i fullständigt skick, då General-Amiralen Hans Wachtmeister hastigt steg upp och yttrade att, om räkenskap gjordes för administrationen i K. M:s omyndiga år, så torde utvägar finnas, och ingen eller ringa kontribu-

tion behöfvas. Derigenom, — fortfor han, — kunde man ock träffa rätta källan till de missbruk som vid förvaltningen förelupit. Den stora kommissionen borde för Ständerna framlägga sina arbeten.

Ett sorl lät höra sig ur klasserna vid denna framställning: en liflig diskussion vaknade. Per Sparre, understödd af Koskull m. fl. yrkade att adeln, innan den tog något steg i denna fråga, borde först meddela sig med Rådet. Wachtmeister, Hans Mörner, Reutercrantz bestridde detta förslag, på det skäl att Riksens Råd i detta mål vore att betrakta såsom parter. Landtmarskalken, tillika ordförande i Undersökningskommissionen, erinrade hurusom, då denna kommission blifvit nedsatt 1675, den hade af Konungen fått befallning att icke yppa sakernas beskaffenhet för någon annan än för honom allena. Vid riksdagen 1678 hade kommissionens undersökning ännu icke blifvit fulländad, emedan de förberedande arbetena i kollegierna fordrade så mycken tid. Wachtmeister vidhöll ifrigt sitt yrkande och sade sig vara förvissad derom, att Ständerna icke skulle gå in på att gifva någon bevillning, förr än de fått upplysning om undersökningens utgång, samt tillade: »skall det gå härefter som hittills, så hjelper ingen kontribution, utan är så godt kasta penningarne i hafvet: det bottnar intet hvad vi göra.»

Landtmarskalken tillfrågade derefter adeln, om icke förslaget skulle meddelas de öfriga Stånden, på det att de gemensamt måtte framställa ärendet för K. M. På denna fråga ropades ur klasserna, isynnerhet den andra och tredje: »Ja, Ja». Den första klassen yttrade sig vara så till vida ense om beslutet, som K. M. måtte afhjelpa de stora besvär och tungor som tryckte landet. »Häruppå svarades med sorl: när vi få se stora kommissionens arbete, så få vi se besvären.»

Landtmarskalken förklarade sin proposition bifallen, och hade dervid ett yttrande, som lyfter en flik af slöjan öfver riksdagsförhandlingarnes inre sammanhang. Hans ord voro: »Ingen bör tvifla derpå, att ju H. K. M. gerna vill och önskar att allt måtte gå väl; men K. M. *kan icke göra allt alarm;* derföre lärer det ej misshaga H. K. M. hvad Ständerna i underdånighet begära.» Man erinrar sig härvid ovilkorligen

det råd, Ludvig XIV:s sändebud hade gifvit Carl XI:s närmaste vänner, att så laga, det förslagen om tilltänkta stora förändringar skulle komma från Ständerna.

Med den beslutade meddelelsen till de andra Stånden tillgick så, att, enär riddarhuset icke gerna genom utskott besökte medstånden, skickades Riddarhus-Sekreteraren L. Wallenstedt med uppmaning till dem att genom utskott infinna sig hos Adeln.

Följande morgon ankommo samtidigt Presteståndets och Borgareståndets utskott, »men bönderna voro den gången intet med.» Den väckta frågan meddelades de båda utskotten. De gåfvo olika svar: Presternas ordförande yttrade: härom vore i deras Stånd intet öfverlagdt, hvarföre de först måste framställa saken för sina medbröder, men han förmodade att det ej hade andra tankar nu än vid Upsala riksdag. Borgarnes talman gaf till svar, att »Borgareståndet var uti allt ense med Ridderskapet och Adeln om att få se hvad Kommissionen hafver gjort.»

Presternas utskott återgick derefter till sitt Stånd, i hvars plenum Adelns inbjudning föredrogs om »det Capitalärendet som var slutet år 1675 om dem som skulle öfverse medlens administration uti Konungens minorennitet, hvarom de ärna söka hos K. M. och höra huruvida kommet är, och derpå drifva.» Hvarpå svarades att, »efter Ständerna det förr begärat och K. M. nu befaller, kan man icke draga sig undan.»

Förslaget hade således vunnit de treStåndens bifall, och den befarade meddelelsen med Rådet, som hade kunnat gifva motståndet större styrka, var förekommen. Men ännu hade förslaget icke antagit den form, som erfordrades för att gifva åt Ständernas åtgärd dess åsyftade verkan, och denna närmare bestämmelse återstod att vinna.

Den 9 Oktober tillkännagaf Landtmarskalken på Riddarhuset, att han muntligen anmält ärendet för Konungen, som hade gifvit stora kommissionen tillstånd att meddela Sekreta Utskottet sitt arbete i dess helhet. Härmed var allt hinder undanröjdt för Ståndet att fortsätta

öfverläggningen om en bevillning till Flottan, hvilken öfverläggning derefter fortgick.

Det Sekreta Utskottet tog nu Wachtmeisters förslag under pröfning. Sedan Utskottet måndagen den 11 Oktober varit tillsammans, anmälde Landtmarskalken i Ståndet, att Konungen funnit betänkligt, att till plenum meddela kommissionens arbete, »emedan deri sammanstötte hela rikets beskaffenhet, och särdeles kammarväsendet, hvilket K. M. ville hafva mycket sekret.» Men en allmän underrättelse om förhållandet skulle Ridderskapet och Adeln meddelas. Som emellertid häri fanns åtskilligt som kunde gravera Regeringen, och det vore rättvist att den finge försvara sig, hade Sekreta Utskottet genom några deputerade uppsatt en skrift, genom hvilken Ständerna skulle anhålla, att K. M. ville befordra denna sak till ett önskadt slut, samt att förmyndare-regeringen måtte få förklara sig — erinrande Landtmarskalken derom, att Bondeståndet äfven borde deltaga i skriftens öfverlemnande, likasom det vid Upsala riksdag tagit del i samma ärende.

Detta förslag — som ryckte närmare in på det slutliga målet: en *dom* öfver förmyndarestyrelsen — föll som en tändande gnista i den upphettade sinnesstämningen. Klassernas ledamöter lemnade mangrant sina platser, begynte sorla, och högt tala sins emellan. Med svårighet kunde Landtmarskalken göra sig hörd. Tvenne gånger afbröts det bifallande votum af *tredje* klassen, som först Lindhielm, sedermera Gyllencreutz ville frambära, af röster som påstodo, att derom vore klassen icke ense. Skarpa anmärkningar hördes. Landshöfding Stålarm menade, att hvart Stånd för sig kunde frambära sin särskilda skrift i ämnet. Anders Lilliehöök erinrade, att, om skriften skulle hafva det innehåll som blifvit föreslaget, borde Ridderskapet och Adeln först få underrättelse om de stycken, i hvilka Regeringen vore graverad: eljest kunde det ej sägas, att Ståndet, utan Sekreta Utskottet graverade dem. Landtmarskalken svarade, att Stånden hittills alltid haft förtroende för Utskottet, »hvilket ej lärer anföra annat än hvad sannt är.» Carl Bonde åter fann det böra heta, att de graverades af stora kom-

missionen; hvartill dess ordförande svarade: »Kommissionen graverar dem ej, utan den har allt tagit af de akter, som af edsvurne män i kollegierna äro utarbetade.» Landtmarskalken befallte föra till protokollet, att Sekreta Utskottet icke kunde tåla någon misstanke mot sig, nu mer än vid föregående riksdagar. Hans Wachtmeister steg upp, och frågade med hetta, hvem det var som gjorde invändningar mot Sekreta Utskottet: han måste förklara sig: det vore en eftertänklig sak. En häftig tvist följde emellan Wachtmeister och Bonde. En ledamot begärde att votering skulle företagas med slutna sedlar; men det svarades honom, att samma sak redan varit af Ständerna beslutad i Upsala: Ridderskapet och Adeln kunde icke blifva sig olik. På Landshöfding Stålarms försäkran, att alla voro ense, gjorde ändtligen Landtmarskalken proposition, efter hvilken endast Ja-rop hördes.

Samma eftermiddag föredrogs skriften i Preståndet och bifölls, som det synes, utan diskussion. Utan tvifvel skedde detsamma i Borgareståndet, ehuru derom saknas underrättelse.

Så snabbt afgjordes ärenderna med denna tids enkla och lätta former, att hela denna sak var bragt till slut på sex dagar. Den 13 Oktober skulle skriften öfverlemnas till Konungen. Samma morgon infann sig, på erhållen kallelse, ett Böndernas utskott på Riddarhuset. Skrifvelsen upplästes för dem, hvarefter Landtmarskalken tilltalade dem med följande ord: »Om J, Dannemän, ären nu ense med oss uti detta, så vilje vi, samtliga Ständerna, nu gå upp till K. M. och öfvergifva skriften.» Derefter heter det i protokollet: »Bonden svarade ja, och afgaf med detsamma en skrift, hvilken af Herr Landtmarskalken sjelf blef högt uppläst, och var dess innehåll att K. M. ville fordra räkenskap af dem som haft K. M:s medel om händer, först från den tiden sedan K. M. kom till regementet, och sedan för minorenniteten — och blef denna skrift af Ridderskapet med applausu approberad, och sade Herr Hans Wachtmeister: Ja, icke allenast för medlen, utan för sjelfva administrationen i regementssakerna.»

Bönderna voro således icke oförberedda på denna meddelelse. De sade sig likväl vilja referera saken för sina medbröder och afträdde, för att sedermera inställa sig på slottet. Under mellantiden föreföll ännu en strid i denna ödesdigra fråga — en strid, hårdare än någon af de föregående. Vid skriftens uppsättande i Sekreta Utskottet hade fråga uppstått, om icke deri skulle inflyta en anhållan att saken borde *med dom afhjelpas* — ett uttryck som Konungen hade begagnat i sin sist aflåtna skrifvelse till Stora Kommissionen. Detta förslag hade likväl strandat på Preteståndets motstånd. Nu väcktes det ånyo på Riddarhuset af Hans Wachtmeister, som fann uttrycket, att »Regeringen måtte få försvara sig», alltför dunkelt. Han anhöll derföre, att Landtmarskalken vid skriftens öfverlemnande till Konungen muntligen ville tillägga den begäran, att Ständerna måtte få *»utvälja en fullmyndig rätt*, som detta till en viss tid afdömde, så att saken redan under varande riksdag måtte komma till doms och execution.»

Med ens stod hela planen för allas blickar. Carl XI:s otåliga herrskarevilja röjde sig ock tydligt i begäran om det ovilkorliga, hastiga slutet. Men motståndarne läto icke öfverraska sig. Per Sparre tog genast ordet och anmärkte, att ett sådant tillägg icke kunde göras, emedan derom ej vore öfverlagdt med de öfriga Stånden. Förgäfves upplågade Wachtmeisters häftiga lynne och han utbrast: »Sådan är likväl vår mening: det är ock enligt med K. M:s afsigt, och rikets säkerhet fordrar det.» Han understöddes af Landshöfding Mauritz Posse och General-löjtnant Christofer Gyllenstierna, hvilken sistnämnde gick ännu längre och yttrade, att »Adeln icke borde tveka vid det, K. M. *så allvarligt befallte:* det tillkomme ej Ridderskapet och Adeln att försvaga K. M:s mening.» Sorl och tumult tog öfverhand i klasserna. Landshöfding Gabriel Kurk begärde sluten votering, men Landtmarskalken svarade, att saken vore ej af den svårighet, att sådant behöfdes. Han framställde proposition enligt Wachtmeisters yttrande, då Per Sparre oförskräckt begärde ordet och yrkade, att detta vore ej den rätta propositionen, utan propositionen vore, om man skulle meddela den väckta

frågan till de öfriga Stånden. Hans Wachtmeister fattade ånyo eld och en ordvexling begynte mellan honom och Sparre, hvarunder den sednare sade, att, om han icke finge yttra sig utan att blifva afbruten, så vore det bäst att gå sin väg. Hans motståndare svarade, att det kunde han väl göra: det som hade blifvit proponeradt, vore skäligt, och »*det måste ske, ehvem som var deremot.*»

Detta var envåldets oförtäckta språk och visade, att ett nytt tidskifte redan i verkligheten inbrutit. Icke desto mindre segrade motståndet denna gång. Vi beskrifva slutet med protokollets egna ord: »Såsom humeurerna syntes vara emellan dessa herrar temmeligen upphettade, lade Herr Landtmarskalken sig deremellan, begärande att klasserna ville säga sina tankar, som det ock sålunda skedde; resolverades, att detta momentet om domen icke kunde hvarken uti skriften insättas, eller munteligen förebäras H. K. M. utan det vore först deröfver öfverlagdt med de andra Stånden.»

Segrens glädje spridde sig inom de hotade slägterna. Man trodde faran afböjd och öfverlemnade sig åt hoppet. Men denna seger var endast en ögonblicklig framgång och den glada sinnesstämningen blef icke långvarig.

Landtmarskalken, i spetsen för Riddarhusets deputerade, mötte, straxt efter det häftiga uppträdet, de öfriga Ståndens utskott, och öfverlemnade gemensamt med dem till Konungen den under så mycken strid uppsatta skriften. Konungens svar lemnades några timmar derefter muntligen till Landtmarskalken, Erkebiskopen och Borgareståndets Talman, men innehållet af detta svar förblef i två dagar obekant för Riddarhusets plenum.

Bestämda plenidagar funnos icke på denna tid, utan Ståndens och utskottens arbeten lämpades efter hvarandra såsom det för tillfället fanns mest ändamålsenligt. Den 14 och 15 Oktober upptogos af arbeten i det Sekreta Utskottet. Först den 15 på eftermiddagen sammankallades Ridderskapet och Adeln in pleno, då Landtmarskalken tillkännagaf, att »Konungen med nåde låtit sig behaga skriften: och såsom Rikets Stän-

der i Upsala hade så enhälligt begynt detta verket, så hade ock H. K. M. ännu samma förtroende till Rikets Ständer: derföre måste ock Ständerna sjelfva utnämna vissa personer af hvart Stånd, hvilka *såsom domare saken afgöra* och med dom afhjelpa skulle efter de utarbetade akter och K. M:s bref.» Landtmarskalken anmodade Ridderskapet och Adeln att nu skrida till val af sådana domare.

Detta svar verkade såsom ett åskslag; — djup tystnad herrskade under en lång stund i församlingen. Omsider begärde Per Sparre ordet och yttrade: »Jag tycker att vi böra draga oss till minnes den öfverlemnade skriftens innehåll. Deri stod, att Regeringen och Rådet borde få förklara sig, icke att domare må förordnas. Måhända har K. M. icke rätt fattat skriften. Förklaringen måste föregå; finner K. M. den ej nöjaktig, så tillhör det K. M. att förordna domare.» Sparre understöddes kraftigt af dem som tillhörde samma sida som han, Lilliehöök, Gyllenankar, Ekeblad, m. fl. men förgäfves. Konungens uttalade vilja hade nedbrutit motståndet. Landtmarskalken erinrade att skriften innehöll den begäran, att K. M. ville förhjelpa saken till *det slut* K. M. och rikets säkerhet fordrade och ställde till K. M. att dertill finna den bästa utvägen. Nu hade K. M. funnit den vägen bäst, att Ständerna förordnade en fullsuten rätt: det anstode icke Ständerna att sätta sig emot Konungens vilja. Hans Wachtmeister påminte derom, att Ständerna en gång förr hade dömt emellan Konungen och höge Herrar: den som så hårdt motsatte sig detta kunde med skäl *hållas misstänkt.* Flere talare begärde äfven nu votering med slutna sedlar, men Landtmarskalken svarade, att man svårligen kunde votera i en sak, hvari Konungen tillkännagifvit sin vilja. I klasserna talades af och an; det blef sent på aftonen. Ändtligen tillfrågade Landtmarskalken klasserna om deras mening. Under mycken oordning svarade Landshöfding Reutercrantz först, och derefter Assessor Gyllencreutz på *Tredje* klassens vägnar, att den var villig att utnämna domare; detta skedde likväl icke utan motsägelse från andra ledamöter, som ropade att en stor del af dem icke utlåtit sig om saken. *Andra* klassen svarade genom Axel

Wachtmeister, att de biträdde Tredje klassens mening, och slutligen framsades *Första* klassens votum af Per Sparre med dessa ord: »*Vi måste vara af samma mening.*»

Derefter företogs valet, och utsågos sex af hvar klass, på det att H. K. M. sedermera måtte bland dem utnämna hvilka han behagade till domare *).

Dagen derpå gjorde Erkebiskopen i sitt Stånd proposition om val till samma kommission, såsom en kunglig befallning, hvilkens efterlefnad ej kunde sättas i fråga. En ledamot af Ståndet frågade: »om icke Presteståndet måtte vara excuseradt från detta räkningeverket?» Men då detta icke kunde medgifvas, företogs valet, hvarvid likväl flera af de valde afsade sig förtroendet. Ståndet utsåg tio, bland hvilka Konungen till kommissions-ledamöter utnämnde sex, och dessutom trenne, som Ståndet icke valt. Likaledes beslöto de öfriga Stånden hvilka ledamöter som skulle sitta i kommissionen, och dessa beslut anmälde hvart Stånd genom särskild underdånig skrifvelse för Konungen. Carl XI utnämnde af hvartdera bland Borgare- och Bonde-stånden nio ledamöter i denna Stora kommission, hvilken konstituerades genom Kongl. Brefvet af den 26 derpå följande Oktober, och ålades att inom tre månader fullborda sitt värf.

Sålunda var det första stora beslutet på denna riksdag genomfördt, — det beslut, som bäst var förberedt och som skulle bana vägen för de öfriga. Ovädret var sammandraget öfver råds-ätternas hufvuden. Ty räfsten gällde icke blott riksförmyndarne, utan ock alla dem, som under minderårigheten setat i rådet, och icke blott dessa herrar sjelfva, utan äfven, om några bland dem voro aflidne, dessas efterlefvande fa-

*) De valde voro, af Första klassen: Evert Horn, Lennart Ribbing, Conrad Gyllenstierna, Nils Kagg, Fabian Wrede, Baltzar Marskalk; af Andra klassen: Ulf Bonde, Erik Soop, Gustaf Hård, Knut Posse, Bengt Sparre, Axel Stålarm; af Tredje klassen: Brynte Cronsköld, Edvard Ehrensten, Vice Presidenten Grass, Gustaf Koskull, Per Örnklou, Kanslirådet Olivecrantz och Christofer Gyllengrip. Bland dessa utnämnde Konungen åtta, och dessutom en, som icke var af Adeln vald, nemligen Presidenten Gustaf Rosenhane. Den kungliga skrifvelsen om Stora Kommissionens tillsättning angifver för öfrigt sakens förlopp hos Ständerna icke alldeles så som Ståndens handlingar gifva vid handen.

miljer. Man räknade inalles icke mindre än 118 slägter, som hotades af den beslutade efterräkningen. Denna seger, en gång vunnen, kunde icke annat än underlätta de följande. Troligt är dock, att den fråga om rådets statsrättsliga ställning, som denna omfattande undersökning, utom alla andra följder, födde af sig, och som ledde till riksdagens sista och i politiskt hänseende mest ryktbara beslut, icke var på förhand beräknad.

Under allt detta fortgingo de arbeten, som på denna tid, då kungliga propositioner voro ytterst få och då motionsrätten icke fanns, utgjorde de löpande göromålen vid hvarje riksdag, nemligen öfverläggningarne om bevillningen, om hvart Stånds allmänna och enskilda besvär, och om Bankoverket. Presteståndet behandlade dessutom särskildt de ärender, hvilka tillhörde detsamma i egenskap af Consistorium Regni, äfvensom förslagen om den nya Kyrkolagens utarbetning.

Dagen efter sedan den första hufvudfrågan hade blifvit afgjord, väcktes den andra. Till sin natur vida mera invecklad, sträckande sina rötter ännu djupare och genomgripande med sina följder samhällets alla områden, väckte denna fråga ännu allmännare deltagande, och föranledde en större och varaktigare strid: det var reduktionsfrågan. Konungen såg i reduktionen ett medel att återställa den till grunden rubbade ordningen i rikets drätsel och att sätta krigsmakten på en af andra makters understöd oberoende fot. Dessa båda ändamål fullföljde han ihärdigt, oaflåtligt: afseendet på dem bestämde i sjelfva verket reduktionens utsträckning. Den lägre adeln hoppades på reduktionen, såsom beredande en utväg för embetsmännen att säkert utbekomma sina löner, äfvensom att undgå en tung bevillning, måhända äfven derföre att den öppnade en utsigt för dem, som hittills inga gods erhållit, att af det indragna få något med. Mellan det gamla och det nya frälset hade en motvilja vaknat och vunnit styrka. De ofrälse Stånden slutligen hade i trettio år nästan utan uppehör yrkat på reduktionen — häftigast bönderna, emedan de, utan densamma, kände grundvalarne vackla för sitt politiska bestånd.

Carl XI:s eget anträde till regeringen hade gifvit nytt lif åt verkställigheten af den under hans faders tid beslutade reduktion. Från början af 1673 intill slutet af den riksdag, hvarom fråga är, voro till Kronan återkallade 4,389 hemman med 200,000 Daler silfvermynts årlig ränta. De indragna hemmanens användande till krigsmaktens behof hade ock genast begynt både i Sverige och Finland. Vid riksdagen 1675 hade de tre ofrälse Stånden det oaktadt till Konungen gjort framställning om reduktionens utförande. Vid 1678 års riksdag hade de trenne främsta Stånden förenat sig att yrka (den redan beslutade) reduktionens snara och fullständiga verkställighet, och på Riddarhuset framställdes förslaget till ett nytt reduktionsbeslut.

Sättet, hvarpå denna fråga nu vid riksdagen väcktes och befrämjades, erbjuder så mycken likhet med förhållandet i den föregående, nyss omtalade undersökningsfrågan, att man nästan kunde säga, att den framgått i dennas fotspår. De båda frågorna voro ock till sin inre beskaffenhet i hög grad beslägtade med hvarandra. Konungens ställning till båda var densamma. Rådets vanmakt röjer sig lika starkt vid båda, likasom dess motståndares sträfvande att hindra Rådets samverkan med Riddarhuset. Äfven de särskilda Stånden finnas vid båda dessa frågors behandling förete samma afvikelser i sinnelag och handlingssätt, endast att bönderna i reduktionsfrågan starkare framträda. Återkallar man i minnet hvad som föregick vid den bland de föregångna riksdagarne, vid hvilken för första gången ett återkallande af kronogodsen blef beslutadt: 1655 års riksdag, så kan man icke undgå att anmärka den stora olikheten i sättet, hvarpå frågan behandlades. *Då* öfvervägdes reduktionsförslaget af Konungen i sittande Råd: det kom derefter i en kunglig proposition till Ständerna, hvilka om densamma i vanlig ordning fattade sina beslut. Det afvikande, oformliga, af häftiga strider genombrutna sätt, hvarpå denna fråga nu behandlades, utmärkte en tid af stora skakningar.

Genast dagen efter sedan striden om förmyndareräfsten blifvit utkämpad, tändes, såsom redan är nämndt, denna nya strid. Bönderna kastade brandfacklan, men intet tvifvel är, att den sattes dem i händerna af andra.

Thorsdagen den 14 Oktober infann sig i Presteståndet (och tvifvelsutan äfven hos Borgarne) ett tio personer starkt utskott från Bondeståndet med begäran om råd, huru de skulle utlåta sig om reduktionen, och med förfrågan, om ej Presteståndet ville göra ett med dem att drifva på reduktionens verkställighet. Dertill svarades, att så snart man kommit att närmare öfverlägga härom, skulle det till dem meddelas. Det var likasom en förkänning före hufvudanfallet.

Derpå blef det åter tyst några dagar, under det att fortfarande, dels i Sekreta Utskottet, dels i Rådet arbetades på förslag till drätselns förbättring.

Konungen hade nemligen, efter riksdagens början, gifvit Rådet befallning att till honom inkomma med förslag om bästa sättet att fylla bristen i den ordinarie staten, att betala rikets gäld, att åstadkomma pantegodsens inlösen, m. m. — således samma frågor, som samtidigt förevoro hos Ständerna. Detta kort förut så allsmäktiga Råd, nu ställdt på brädden af sin undergång, öfverlade med vanlig värdighet om utvägarne att afvärja den för ögonen varande faran. Ögonskenligen var frågan, om ett frivilligt erbjudande att afstå någon del af de betydliga fördelar de afsöndrade kronogodsens innehafvare åtnjöto, kunde rädda det öfriga. Måhända hade ett raskt beslut härom kunnat afvända eller förmildra stormen.

Endast femton Rådsherrar voro närvarande vid öfverläggningen. Statsbristen var lika oförneklig som outhärdlig. Gälden beräknades till tio millioner: huru skulle den betalas? Flera utvägar öfvervägdes. Ändtligen framställde Georg Gyllenstierna, Johans äldre bror, sitt förslag. »På det K. M. måtte kunna se», yttrade han, »att vi något göra, så ock de gemyterna, som mest äro exacerberade, någorlunda gifva sig tillfreds, skulle det vara rådligt att af donationerna bevilja en viss del, t. ex. hälften eller tredjedelen. Jag befarar, att om Edra Excellenser icke visa sig vilja något göra, så lära Ständerna göra det, som värre är och *taga bort allt.*» Riks-skattmästaren Sten Bielke gillade Gyllenstiernas förslag och Johan Gabriel Stenbock — den sedermera blifvande Presidenten i

Reduktions-kommissionen — utförde förslaget närmare och ville, att af alla länegods skulle gifvas *halfva rentan* i fyra år, »på det Ridderskapet och Adeln skulle se, att Rådet ej mindre än de vill bidraga till rikets behof.» För detta belopp skulle de förpantade godsen lösas, för att sedan aldrig mer afsöndras från kronan.

Dröjande, villrådigt, halft motvilligt, gick Rådet in på sjelfva hufvudtanken i förslaget, men beslöt att tills vidare icke yppa denna sin afsigt och afgjorde icke huru *mycket* som skulle afstås. Följande dagen, den 19 Oktober, bekräftades ytterligare beslutet om en viss afgift i fyra år, men beloppet bestämdes ej, utan man skulle afbida hvad Ridderskapet och Adeln derom hade att säga. Rådet lät emellertid uppsätta sina förslag öfver de dem till öfverläggning meddelade punkterna och öfverlemnade dessa förslag till Konungen.

Svårligen kan det vara en tillfällighet, att just dagen efter denna sista öfverläggning den egentliga stormen utbrast. Ett sammanhang emellan dessa händelser egde sannolikt rum: antingen att Rådet nu, genom sina uppgjorda förslag, ansågs bundet och stängdt från meddelelsen med Riddarhuset i detta ämne, eller ock att dess anbud befunnits för obestämda och för otillfredsställande, för att kunna antagas och afhjelpa behofven.

Den 20 Oktober på förmiddagen mottog Preståndet ett utskott af Borgareståndet, som, efter att hafva i allmänhet begärt del af Presternas tankar om de medel som borde vidtagas till statens upphjelpande, »icke ville lemna oförmält att bönderna utlåtit sig, det reduktionen på donationer och rentor nu må hafva sin framgång.» Derpå svarades, att »detsamma vore ock för detta stånd anmält, men man kunde icke förhasta sig dermed, att det icke måtte blifva vitium in prima concoctione, utan måste brukas moderation.» Samma dag på eftermiddagen kommo bönderna sjelfva, genom sitt utskott, för att meddela till Preståndet den skrift de uppsatt och ärnade till K. M. öfverlemna angående reduktionen. Denna skrift stödde sig helt och hållet

på de tre ofrälse Ståndens inlaga till Drottning Christina vid 1650 års riksdag och innehöll, utan att ingå i bestämda förslag, ett kraftigt yrkande på kronogodsens återkallande. Presteståndet svarade: i hufvudsaken vore de ense med dem; om sättet ville de öfverlägga.

Dermed var saken på allvar i gång: den kunde icke mer tillbakahållas; dess tunga makt befanns, som den lösta lavinens, oupphörligt växa. Under de två nästföljande dagarne voro de trenne Stånden i liflig öfverläggning med hvarandra genom utskott, som oupphörligt gingo mellan dem fram och tillbaka. Den 21 afsände Presteståndet först sina utskott till borgare och bönder angående sättet för reduktionen, bestämmandet af den tid, hvarifrån den skulle taga sin början, det qvantum som borde återtagas o. s. v. Tillika lät Ståndet för sin räkning uppsätta en skrift, hvari detsamma ville framställa för Konungen de skäl, som talade för en ytterligare reduktion. Bönderna svarade på helsningen genast med ett nytt utskott, som erinrade att tiden var dyrbar och frågade om icke Presteståndet ville *gemensamt* med dem underteckna den skrift, de hade uppsatt. Presteståndet ville härpå betänka sig. Erkebiskopen yttrade: »Gudi lof vi hafva kommit på god väg, och segla för god vind: man måtte se till att det modereras.» Presteståndet väntade ännu, att ett frivilligt anbud skulle göras af Adeln och ville helst meddela ärendet med Riddarhuset, hvilket bönderna åter bestridde.

Den 22 var den afgörande dagen. Borgareståndet afstyrkte då meddelandet med Riddarhuset, men ville deremot förena sig med Presteståndet om att inlägga en skrift till K. M. Bönderna förnyade sin anhållan; deras ordalag blefvo allt häftigare: »skulle man nu detta icke fullfölja, så skulle våra barn ropa hämnd öfver oss, efter så tillgår att somliga hafva landet borta, och de betjente icke komma till sin aflöning.» De yttrade tillika att Adeln borde icke härom besluta, emedan de då blefve domare i egen sak, och begärde derhos, att »der något ogräs vore ibland Riksens presterskap, som detta verket hindra skulle, de måtte då stiga derifrån.» Derpå svarades dem, att man ville

med rätt så stort allvar handtera denna saken som de eller något annat Stånd. Sedan de afträdt, »frågades offentligen», såsom det heter i protokollet, »om någon af Presterskapet vore, som ej håller ett om detta reduktionsverket och kan räknas för ogräs; de svarade alla: nej.»

Borgareståndets utskott medhade och uppläste en af dem uppsatt skrifvelse: förmälande tillika att bönderna äfven hos deras Stånd begärt att de skulle underteckna *deras* skrift, hvartill svarades, att i Preste-ståndet vore ock en skrift i detta ämne författad.

Derefter tog Presteståndet det afgörande steget, afsände sina utskott till de tvenne andra ofrälse Stånden, och föreslog att dessa trenne Stånd skulle bilda ett *gemensamt Utskott* af tvenne ledamöter från hvart Stånd, för att sammansätta en gemensam skrift, hvilken af samtliga tre stånden skulle undertecknas och till K. M. öfverlemnas.

Detta förslag antogs genast. Det föreslagna Redaktions-Utskottet trädde i verksamhet samma dag, och följande morgon var den gemensamma skriften, grundad närmast på Borgareståndets skrifvelseförslag, färdig. Den upplästes på f. m. i Stånden, godkändes, underskrefs, och öfverlemnades samma dag till Konungen af en talrik deputation, som för Presteståndet bestod af alla biskoparne och dessutom tolf ledamöter.

Dermed var det afgörande steget till reduktionsbeslutet taget, men tillika, i följd af den väg som blifvit vald, den vanliga gemenskapen mellan samtliga Stånden bruten.

Huru denna skulle återställas, huru reduktionsförslaget skulle upptagas af adeln och huru sjelfva de närmare bestämmelserna för reduktionen skulle uppgöras, återstod att se.

Det var under denna oroliga vecka, som, efter hvad fransyska sändebudet berättar, både han och alla andra förgäfves sökt att få se Konungen. Nattetid reste han in till staden från Jacobsdal (Ulriksdal), och förblef sedan i sitt rum, otillgänglig för dem som ville se honom. Det var den osynliga medelpunkten för alla dessa oroliga, oregelbundna rörelser som nu yppade sig vid riksdagen.

Att en sådan medelpunkt fanns, märkes tillräckligt på sjelfva förhandlingarne. En annan tråd af dessa, än den vi nyss fullföljt, lopp samtidigt genom det Sekreta Utskottets öfverläggningar och dess sammanträden med Rådet.

Sekreta Utskottet hade, likasom Stånden, punkt för punkt företagit behandlingen af Konungens propositon. Det hade, af tillgängliga handlingar, ännu klarare insett bristen i rikets tillgångar; och hade begynt uppgöra förslag till dess fyllande. Bland dessa förslag hade man just på f. m. den 21 Oktober under behandling äfven det, att adeln skulle afstå något af de förlänade godsen, då bönderna, sedan de försäkrat sig om de andra tvenne Ståndens bifall till sin reduktionsskrift, genom ett utskott inlemnade densamma till Sekreta Utskottet, med erinran äfven här, att adeln icke borde vara »domare i egen sak», och med framställd begäran tillika, att äfven deras Stånd måtte få deltaga i Sekreta Utskottet.

Detta allt väckte det största uppseende. Adeln fann sig icke blott angripen genom den gjorda framställningens innehåll. Sjelfva det sätt, hvarpå den framkommit, innebar en fara. I denna tid, då de fyra Stånden ännu icke blifvit vana att handla såsom ett helt, och då ingen lag ännu stadgade hvad som utgjorde ett Rikets Ständers beslut, syntes det som ett hotande prejudikat, att de tre Stånden skulle särskildt sammansätta sig om en mening och sålunda »likasom vilja öfverstämma Ridderskapet och Adeln med sina votis.»

Adelns ledamöter i Sekreta Utskottet beslöto i denna ställning att söka konferens med Rådet. Det verkställdes genast. Rådet trädde, sedan Utskottets önskan blifvit för detsamma anmäld, ned till det rum, der Sekreta Utskottet satt. Landtmarskalken lät uppläsa böndernas skrift med det sednare dertill fogade tillägg, och redogjorde för sakens förlopp; om godsens afstående vore väl inom Utskottet öfverlagdt, men intet beslut fattadt; han anhöll om råd hvad som borde företagas. Rådet förklarade, att det ville derom öfverlägga. Dess första steg sedan det skilts från Utskottet var, att mangrannt gå upp till Konungen, för

att anmäla hvad som händt, föreställa de betänkliga följderna af de tre ståndens försök att vilja öfvervotera det främsta, och anhålla, att »K. M. måtte detta uppväxande ovädret med kunglig makt och myndighet dämpa.»

Konungen, hvilken, så ofta han i dessa brännande stridsfrågor offentligt uppträdde, visade sig vänlig, fåordig, undvikande, svarade blott, att han lemnade till Rikets Råd, att med sina medbröder öfverlägga om det som mest kunde lända riket till stöd och styrka.

Rådet, sålunda hänvisadt till sig sjelft, öfverlade om det handlingssätt, det borde följa. Det såg den ur de tre Stånden uppväxande stormen. Det hade till Konungen inlemnat ett obestämdt förslag att beträda samma väg, som man gått 1655: att, med bibehållande af godsen, afstå rentorna: detta syntes redan vara ganska mycket. Det viste, att i Sekreta Utskottet mera genomgripande förslag voro å bane. Adeln i utskottet begärde nytt samråd. Om rådsherrarne uppfyllde utskottsledamöternas önskan, fruktade de, att desse skulle framlägga sina förslag och begära Rådets samtycke. De tyckte sig märka, som Bengt Oxenstierna uttryckte det, »Utskottets intention att tacitement inducera Rikets Råd att styrka till projectet om godsens cession, men de ville icke låta föreskrifva sig något». Dermed skulle de hafva beseglat sitt eget Stånds fall. I förhållande till Konungen kände de sig bundna deraf att de nyss till honom inlemnat förslag i samma ämne: de vågade icke ens, utan hans bifall, meddela dessa förslag till Utskottet: »Konungen kunde sådant misstycka.» Å andra sidan plågades rådsherrarne af den fruktan att, om de afslogo all öfverläggning med Utskottet, de skulle afskära den samverkan emellan Råd och Riddarhus, som i närvarande kritiska belägenhet var så nödvändig, om man skulle hoppas den ringaste framgång; »de kunde göra det som deras barn komme att beklaga.»

En blick in i dessa öfverläggningar gifver nyckeln till riksdagens stora tilldragelser. Den visar, huru detta fordom så myndiga Råd, om hvars anseende och hvars bestånd det i första rummet var fråga, när det skulle komma till handling, sjelft kände sin kraft upp-

löst. Tvekande, rådvill, spårande faror på alla håll, kunde denna lysande församling, som redan förlorat vanan, att då det gällde uppträda med samlad styrka, icke fatta ett bestämdt beslut. I stället för att göra ett kraftigt motstånd eller taga ett beslutsamt steg till bifall, stadnade det i overksamhet. Det tecknade derigenom sjelft sitt öde.

Landtmarskalken inkallades efter en lång öfverläggning och fick till svar, att saken vore af den vigt, enär den angick ett helt Stånd och K. M:s myndighet, att den först borde meddelas Ridderskapets och Adelns plenum. Derefter ville Rådet ingå i konferens med utskottet.

Sedan Landtmarskalken afträdt, öfverlades åter, om Rådet icke kunde förändra detta beslut och gifva ett annat svar. Men det blef slutligen vid det som redan afgifvits. Derefter beslöts, att tvenne rådsherrar skulle gå upp till Konungen och begära hans tillstånd att meddela utskottet Rådets uppsatta förslag, hvilket ock skedde. Konungen svarade blott, med sitt vanliga korta sätt, att han var nöjd med Rådets uppsats: i öfrigt hade han redan svarat. Detta förstods såsom ett bifall till den gjorda framställningen och Rådet hade således i förhållande till Konungen fria händer.

Ett hinder för den föreslagna rådplägningen var dermed undanröjdt. Men ett annat uppstod, af en beskaffenhet, som man i detta afgörande ögonblick icke skulle hafva väntat: en rangstrid. Rådet ville icke gå ned i Sekreta Utskottets samlingsrum, emedan icke alla Ståndens ledamöter, utan endast Riddarhusets, voro der församlade. Utskottet ville icke gå upp i Rådets sessions-sal, emedan det ansåg sig icke kunna lemna det rum, der Konungen anvist dem att samlas. Ändtligen gaf Utskottet vika, hvilket icke hindrade Rådet att anmäla denna maktpåliggande sak för Konungen. Han fällde utslaget och gaf Rådet orätt.

Vid den konferens med utskottet, som derefter egde rum, visade Rådet samma obeslutsamma, osäkra hållning som före densamma. Landtmarskalken anförde, att ledamöterna i Utskottet icke funnit sakerna mogna att föredragas i plenum, emedan den stora statsbristen icke borde blifva all-

mänt bekant och de ofrälse Ståndens uppförande sannolikt skulle allt för mycket upphetta sinnena. De hade derföre ämnat ingifva till Konungen en supplik, att han ville träda emellan med sin myndighet. De önskade ock att en undersökning skulle anställas hvem skriftens författare vore. Ändtligen ville de icke lemna de andra Stånden »all gloire allena», utan fatta sådana beslut som kunde lända till statens upphjelpande. De anhöllo nu, att Rikets Råd behagade meddela dem sina uppsatta förslag.

Efter åtskilligt ordande blef häraf ingen annan påföljd, än att Rådet begärde tvenne dagars betänketid.

Motpartiet handlade under tiden raskt och beslutsamt. Denna samma dag (den 23) framburo de tre Ståndens deputerade reduktionsskriften till Konungen. (Allmogens skrift i samma ämne blef aldrig till Konungen öfverlemnad). Konungen hade goda ord för alla: likasom han förklarat sitt nöje öfver Rådets uppsatta förslag, tackade han nu de tre stånden för deras välmening. Som det vore en sak, den der anginge Ridderskapet och Adeln, ville han gifva dem deraf del. Straxt derefter uppkallades Landtmarskalken och mottog skriften af Konungen. Detta allt meddelade Konungen samma eftermiddag till Bengt Oxenstierna, som plägade föra ordet i Rådet, och tillkännagaf Konungen dervid, att han gerna skulle se, om Rådet sammanträdde med Ridderskapet och gjorde ett slut i saken, efter det icke vore tjenligt, att Stånden på detta sätt vore afskurna från all meddelelse med hvarandra. Derjemte yttrade Konungen sin åstundan, att se ett *snart slut* på riksdagen.

Härpå följde inom Rådet en ny öfverläggning, om det skulle kunna meddela sina förslag till Sekreta Utskottet. Samma obeslutsamhet. Den ene ville meddela förslaget, den andre icke. En tredje ville ifra mot de tre Ståndens åtgärd, »emedan det är farligt vänja gemene man till sådant.» En fjerde ansåg detta orådligt, innan man viste, om »Ridderskapet äro så sensible som vi: eljest heter det att vi reta dem.» Georg Gyllenstierna yttrade den farhågan, att om man undvek råd-

plägningen med Adeln, kunde de tillika med de andra besluta att »borttaga godsen.» Stenbock anmärkte att, om de dröjde, såg det ut som de ville göra saken svårare. Men han medgaf: att gå in i konferens, hade ock betänkligheter med sig. Slutet på hela öfverläggningen blef, att deras Excellenser »stego upp och slöto intet vist.»

Nästföljande söknedags protokoll (25 Oktober) framställer, huru-som i den stora kanslisalen infunno sig hos Sekreta Utskottet af Adeln aderton herrar af Rådet, med Riks-Skattmästaren Sten Bielke i spetsen. Landtmarskalken uppläste för dem de tre Ståndens numera till Konungen öfverlemnade skrift och anmälde, att Adeln å sin sida ej velat besvara den, innan den inhemtat Rådets tankar. Man borde öfverlägga, dels om bästa sättet att förekomma en så eftertänklig åtgärd för en annan gång, dels om den bevillning, som borde beslutas af Adeln. Sten Bielke svarade: »Adeln hafver gifvit stora kontributioner sedan 1675. Många städer hafva stora beneficier af kronan, som inportera mer än det som de hafva kontribuerat: så att, om det ej vore för hederns skuld, *mången af oss ville bli Borgmästare.*»

Derefter begärde Landtmarskalken, åter, att Rådet ville gifva dem del af sina förslag. Han understöddes af Christofer Gyllenstierna. Men derpå följde intet bestämdt svar. Riksråden Gustaf Sparre och Georg Gyllenstierna återförde samtalet till Ständernas skrift; mot den borde ett försvar uppsättas. Hans Wachtmeister gjorde ett och annat utfall om den dåliga hushållningen under förmyndarestyrelsen och ville äfven att man skulle rådgöra om statsbehofven. Men den gamle Fältmarskalken Gustaf Banér invände, att om kontributionen kunde debatteras sedan det första hindret vore undanröjdt, nemligen Ständernas skrift. Derpå lät Rådet till Utskottets kännedom uppläsa det svar, som vid 1650 års riksdag blifvit uppsatt mot de tre Ståndens då afgifna reduktionsskrift. Landtmarskalken yttrade: »vi äro således ense derom, att skrifterna måste först uppläsas på Riddarhuset och sedan kan man förena sig om en motskrift.»

Dermed upplöstes sammankomsten. Den hade icke burit någon frukt. Den enda utväg som kunnat bereda tillräcklig styrka till motstånd: en fast förening mellan Råd och Riddarhus var förfelad.

Nu följde reduktionssakens behandling på Riddarhuset. De stormiga uppträden som dervid förefôllo, visa, att Landtmarskalken icke utan skäl burit farhåga för den upprörda sinnesstämningen hos Adeln. Man skulle tro, att sedan saken blifvit så förberedd, som den blifvit genom behandlingen så väl inom de tre ofrälse Stånden som i Sekreta Utskottet och i Rådet, den icke skulle hafva mött så stora svårigheter. Men hufvuddrabbningen återstod.

Det var den 26 Oktober som Landtmarskalken i Riddarhusets plenum anmälde hvad som tilldragit sig så väl i Sekreta Utskottet som under öfverläggningarne med Rådet, under de märkliga fem dagar, som förflutit efter sedan Bönderne meddelat sin skrift, och lät uppläsa så väl denna, som det af de tre Stånden gemensamt författade memorialet. Han framställde vidare huru nödvändigt det var att göra slut på det tillstånd af söndring mellan stånden, som hade inträdt och som verkade hämmande på ärendenas gång.

Slutligen tillkännagaf han, att Sekreta Utskottet, i anledning af hvad som förefallit, låtit uppsätta en supplik till Konungen i Adelns namn; den vore äfvenledes till Rådet meddelad och af detsamma gillad.

En stark ovilja öfver de tre Ståndens uppförande gaf sig luft i den följande öfverläggningen. Grefve Carl Oxenstierna och Rikstygmästaren Per Sparre ansågo den uppsatta suppliken ej göra tillfyllest: de af öfriga Stånd mot Adeln gjorda beskyllningar borde med styrka tillbakavisas och Ståndet anhålla hos K. M. om en undersökning för att utröna, hvem som ingifvit bönderna detta, emedan »intet bondehufvud hafver gjort denna skriften.» Riddarhuset hade bordt se suppliken först, innan den meddeltes Rådet. Lilliehöök föreslog att en deduktion måtte uppsättas, för att visa med hvad rätt adeln innehade sina gods; »man borde resentera sådana anfall.»

Å andra sidan yttrade bröderna Wachtmeister, Christofer Gyllenstierna, med flera deras vänner, att de som framburit skriften, hade såsom fria Ständer på en fri riksdag sagt sin mening och gifvit Konungen det råd, de ansågo bäst: derföre kunde man icke göra dem förebråelser. Den sistnämnde talaren tillade, att om ej Ständerna hade gjort denna påminnelsen, så påminde nöden och rikets tryckande brist tillräckligt om hvad som borde göras. De afrådde från att inlåta sig i någon »dispute» med de andra Stånden.» »Torde hända att de kunde öfvertyga Ridderskapet och Adeln: det vore fast värre», tillade Gyllenstierna spefullt.

Andra önskade deremot, att icke på Riddarhuset de skulle finnas som gjorde ett med de andra Stånden. Striden blef varm. Lilliehöök beskylldes för att hafva sagt, det man borde med *värjan* resentera Ständernas förfarande och således begynna inbördes krig. Ändtligen framsade klasserna sina vota. Andra och Tredje klassen gillade den uppsatta suppliken och ville att en deduktion i ämnet skulle uppsättas: i afseende på anhållan om undersökning var den Tredje klassen delad; den Andra afstyrkte. Den Första gick in på detta beslut.

Derpå valdes ett utskott af tolf ledamöter, som anmodades att straxt sitta ned och begynna arbetet på deduktionen, så att den kunde tre dagar derefter vara färdig.

Suppliken framlemnades till Konungen af en deputation samma dag. Konungen yttrade sig, efter sin vana, vänligt men tillika allvarligt. Han hade ogerna förnummit det missförstånd som uppkommit emellan Ridderskapet och de andra Stånden; han ville gerna styra till det bästa. Såsom han eljest varit väl nöjd med hvad Ridderskapet och Adeln, alltid tillförene hade beviljat, uppmanade han dem att äfven nu behjerta rikets betryckta ställning, och så mycket kraftigare bidraga till afhjelpande af de stora behofven. Slutligen upprepade Konungen sin önskan om riksdagens snara slut.

Den 29 Oktober var den dag, då den åsyftade deduktionen skulle vara färdig. Riddarhuset församlade sig då in pleno och Landtmar-

skalken tillfrågade Utskottets ledamöter om deras arbete vore slutadt: de svarade, att det ännu icke hunnit fullbordas.

Deduktionen var afsedd till försvar för kronogodsens innehafvare: i stället skedde nu hufvudanfallet mot dem. I spetsen för detta anfall ställde sig Hans Wachtmeister. Han utgick från deduktionen, och begynte med att fråga hvad den åsyftade: »Är meningen dermed att befrämja det nyttiga verk som förehafves? Blifver staten lisad genom denna skriften? Vi kunna icke tillegna oss som en rättighet hvad som kommer af Konungens nåd.» Härtill svarade Per Sparre — »all rätt kommer af Konungens nåd. Vi måste så bemöta de andra Stånden, att de icke hädanefter på sådant sätt angripa oss och vår egendom: vi få eljest aldrig någon riksdag vara i fred för dem.»

Christofer Gyllenstierna menade åter, att de med rätta påmint hvad de ansett lända till hela rikets bästa.» »Men», tillade han, »bäst vore, att äfven vi förenade oss om något visst och ej läte taga oss från den hedern.»

Dermed var vägen banad för Wachtmeisters förslag, hvilken nu utbrast: »Konungen lär ej vara tjent med vår refutation: vi inlåta oss i en process med de andra Stånden som kan vara långa tider: dermed är icke rikets nöd afhjelpt: låtom oss gå förbi allt som kan uppehålla slutet och, ju förr desto heldre, förena oss om det som de andra Stånden ändå lära tvinga oss till. *Utrikes provinserna, Grefve- och Friherre-skapen, Norrköpings beslutsgodsen* och mera sådant måste Konungen hafva igen; men deremot förvänte vi af Konungens nåd, att de som fått en liten renta om några hundra daler s. m. måtte få det behålla.»

På detta sätt framställdes det förslag, som lades till grund för Rikets Ständers beslut i denna genomgripande fråga. Hvad som förr hade varit föremål för en Konungens proposition, noggrant skärskådad och öfverlagd med Rådet, framkastades nu af en Riddarhusets ledamot, likasom tillfälligtvis, under diskussionen. Deri och i det sätt, hvarpå

Riddarhusets beslut fattades — i samma plenum som förslaget blifvit väckt —, låg det revolutionära draget i denna riksdags karakter.

Huru Wachtmeisters uppträdande ansågs, visade Landshöfding Reutercrantz, då han begärde, att det måtte föras till protokolls, att Herr Hans Wachtmeister *på K. M:s vägnar* lofvat, att de som blott hade några hundra dalers renta må vara befriade från reduktion.

Landshöfding Conrad Gyllenstierna yttrade, att Ständernas skrift, om ock i uttrycken hård, likväl stod i öfverensstämmelse med Sveriges lag, enligt hvilken Konungen kan återtaga hvad han af Kronans gods bortgifvit, ett yttrande, som Per Sparre på det högsta bestridde: »Ständernas skrift är emot K. M:s myndighet, lag och rätt då den understår sig att ge K. M. föreskrifter, och försvaga privilegier och K. M:s försäkringar.» Landtmarskalken gaf nu åt öfverläggningen en ny riktning, i det han gjorde proposition på Wachtmeisters förslag och hemställde, om Adeln ville på förhand, och till dess skriften blefve färdig, öfverlägga och fatta beslut om detta förslag. Först väcktes dervid en het strid om formen för beslutet; en del fordrade votering med slutna sedlar; andra påstodo att det icke kunde ske: i en sak som anginge hela rikets väl, måste Ståndet förena sig. Per Sparre erinrade, att Konungens proposition var det rätta öfverläggningsämnet; denna proposition talade icke om någon reduktion och intet förslag kunde väckas utan af Konungen. Sparre, alltid noggrann om formen, begärde äfven att Adeln först måtte öfverlägga med Rikets Råd.

Från andra sidan svarades, att den kungliga propositionen om Statens behof gåfve härtill anledning så till vida, att den åsyftade att sätta Statsverket på en säker fot. »I Sekreta Utskottet», yttrade Landtmarskalken, »hafva vi öfverlagt om utvägar dertill, men icke funnit några som kunnat vara tillräckliga; derföre beder jag Ridderskapet och Adeln nu vara betänkt på sådana medel som kunna hinna till att fullgöra K. M:s afsigt.» Dertill lade Hans Wachtmeister öfvermodigt: »Mitt tal kan vara en proposition. K. M:s stat är ej hulpen genom den de-

duktion.» Alla de stora klagopunkterna framdrogos: bristerna i staten, den tryckande riksskulden, embetsmännen som tjenade utan lön, de drygn bevillningarne som tryckte de fattiga mer än de rika. »Skola vi för några få familjers skuld, som sitta och ha hela riket under sig, vara contributarii? det är oskäligt», yttrade Kristofer Gyllenstierna.

Wachtmeister vände nu sitt förslag på en annan sida: »Halmstads riksdagsbeslut öppnar oss vägen», yttrade han; »de utrikes provinserna måste bära sig sjelfva; de måste vara såsom förmurar för riket och icke vara riket till besvär: derföre måste godsen derstädes genom reduktion komma till Kronan igen.» Han genomgick derefter hvarje provins särskildt och visade hvad der kunde reduceras.

Landtmarskalken bemödade sig att afböja alla de farliga inkasten. »Jag har icke proponerat om reduktion», yttrade han, »men då den frågan är väckt, *lemnar jag Ståndet fritt* att öfverlägga så väl om detta ämne, som om alla andra medel att bereda staten nytta.» I afseende på meddelelsen till Rådet uppmanade han Adeln att först förena sig sins emellan innan de trädde i öfverläggningar med Rådet. Vid frågan om voteringen — af alla den svåraste — uppläste han den dithörande paragrafen i Riddarhus-ordningen och förklarade, att han icke ville hindra dem från en sådan omröstning, som de begärde, men han bad dem betänka hvarom de röstade: det skulle befinnas, att i sådana mål, som anginge hela riket, och hvari andra Stånd hade ock att säga, hade man icke voterat, utan dessförutan förenat sig om en mening.

Ett starkt och långtvarigt sorl uppstod inom klasserna Ändtligen steg Öfverste Örnklou fram, och framförde såsom Tredje klassens votum: att 1) 1655 års reduktion måtte till fullo verkställas, 2) 1672 och 1678 riksdagsbeslut utföras i hvad som rörde de främmande provinserna, 3) de stora länen och andra donationsgods återkallas utan afseende på den tid, då de kommit från Kronan: allt med underdånig anhållan till K. M. att 4) K. M. måtte bibehålla Ståndet vid dess privilegier och vid ett nödigt underhåll. Reutercrantz tillade, att de, som suto på den andra

sidan om gången, voro af samma mening, men bestämde 600 Daler Silfvermynt såsom den gräns, under hvilken reduktionen icke borde gå. Köpe- och pantegodsen borde icke heller röras.

Så långt hade voteringen hunnit utan oordning eller strid; men när omröstningen skedde i Andra klassen, hvilkens stämma man viste vara i detta mål afgörande, yppade sig genast tvist och söndring. Tvenne ledamöter af Andra klassen anförde, att den instämde med den Tredje: tvenne andra ledamöter bestridde detta och ropade högljudt att det icke var klassens mening. Då förlorade Hans Wachtmeister tålamodet, steg upp och sade: »Vi alle som äro för reduktionen, låtom oss stiga öfver på en sida och gå upp till Konungen.» Öfverste Erik Soop i Andra klassen följde hans exempel, satte hatten på sig och började gå. Men då reste sig Per Sparre, sägande: vi kunne ock gå upp till kungen, och började gå mot dörren; med honom följde Öfversten Grefve Carl Oxenstierna, Grefve Fredrik Stenbock, Amiral Horn och flere af Första klassen. Desse ledamöter fullföljde ock sin väg upp till slottet, men Wachtmeister och hans vänner vände om och satte sig åter. Derpå fortsatte Landtmarskalken föredragningen: oaktadt den oordning som förefallit, och ehuru, åtminstone enligt protokollets lydelse, Första klassen aldrig yttrat sig, ansåg han saken vara afgjord. »Efter det med voteringen vore så vida kommet», anmodade han Ridderskapet och Adeln att öfverlägga om sättet för reduktionens verkställighet. Öfverste Örnklou tog ordet och yttrade, att intet tvifvel vore att ju, sedan klasserna sålunda förenat sig, reduktionen skulle gå för sig, men *sättet* borde närmare bestämmas. Landtmarskalken föreslog att ett utskott skulle nedsättas för att utarbeta ett förslag, som sedan kunde läggas till grund för öfverläggningen. Detta bifölls, och ett sådant utskott, femton personer starkt, utnämndes genast.

Riddarhuset hade således tvenne Utskott, arbetande i motsatt syftning öfver samma ämne. Det ena skulle försvara Ridderskapets rätt att behålla alla sina gods, det andra uppgöra förslag om de gods, Adeln ville gifva ifrån sig. Adelns underdåniga skrifvelse blef ock sedermera

en sammansättning af båda dessa utskotts arbeten och kom ganska riktigt att bestå af tvenne mot hvarandra stridande delar.

De herrar af Första klassen, som gått upp till slottet, blefvo icke mottagne af Konungen, eftersom de icke anfördes af Landtmarskalken. Men följande dagen gick Fleming på deras begäran med dem upp till Konungen. De anmälde då inför honom, att de icke kunde underkasta sig de andra ledamöternas omröstning öfver deras grefve- och friherreskap, men ville deremot hänskjuta allt till K. M:s nådiga afgörande, i den underdåniga förmodan att Konungen ville skydda dem vid deras privilegier. Konungen, som hade goda ord för alla, svarade, att han upptog med nåd hvad som skett, och tviflade om ingens trohet: han väntade af Ridderskapet att allt skulle företagas med den foglighet, att ingen oenighet måtte yppas bland dem, utan borde de så förena sig sins emellan, att han ej blef besvärad med någon decision.

Åtskilliga hårda ord föllo i det plenum, (30 Okt.) der detta af Landtmarskalken berättades. De rådande voro missnöjda. Hans Wachtmeister utbrast: »De tänka, att optimaterna skola råda mot hvad de andra Ständerna finna för godt. Men för några få personers skuld, som se endast på deras eget bästa, kan ej det allmänna ligga öfveranda.»

Diskussionen var orolig, oredig. En hvar tycktes känna, att man stod på en osäker grund. Meningar och förslag korsade hvarandra.

Landtmarskalken yttrade, att frågan om grefve- och friherreskapen vore hänskjuten till Konungen; om de öfriga godsen borde man nu förena sig. Hans Wachtmeister påstod, att beslutet om det ena som det andra redan var fattadt. Samma yrkande gjordes af Conrad Gyllenstierna. De öfriga klasserna upptogo detta och svarade: ja, det är en afgjord sak. Kanslirådet Grefve Oxenstierna yttrade åter: »ingen kan votera öfver oss och vår egendom: men vi underkasta oss Konungens nåd och rättvisa.» Rikstygmästaren Per Sparre, Grefvarne Carl och Gustaf Oxenstierna ville icke anse saken så afgjord och anmärkte, att man först borde beräkna, huru mycket denna reduktion kunde inbringa, samt öfverlägga med Rikets Råd: »kanske kunde de finna utvägar att,

utan en så stor rubbning, fylla den brist, K. M. vill hafva afhjelpt!» Efter denna föga ordentliga öfverläggning ansågs emellertid hvad som kunde vara osäkert af den föregående dagens votering vara bekräftadt, och beslutet fattadt. Den Första klassen hade valt utvägen att kasta sig under Konungen, och således fanns intet motstånd. Den högsta oro herrskade emellertid i sinnena. Samma jäsning rådde utom de beslutandes krets. »På riksdagen går det nu hett till», skrifver Feuquières den 27 Oktober, »Reduktionens framgång är oviss. Konungen har försökt flera medel att splittra Adeln, bland andra det, att spara de små förläningarne: men man litar icke derpå. Många små län finnas, som äro gifna till officerare: äfven de stora hafva ofta blifvit sålda till flera egare och sålunda delade. Alla interessen äro i rörelse. — Konungen känner sig i förlägenhet och är, som det synes, icke utan fara, emedan dessa tvenne försök (med räfsten och reduktionen) göra honom allmänt hatad. Hundra ledamöter af Krigsbefälet begära, tillika med Adeln, upprättelse af de tre Stånden. Ascheberg har föreställt Konungen, att Johan Gyllenstiernas planer äro skadliga och overkställbara.»

Under de tvenne nästföljande dagarne arbetades i Utskotten så väl på reduktionsprojektet, som på den så kallade deduktionen. Den 2 November anmälte Landtmarskalken i plenum, att båda förslagen voro färdiga. I stället att nu för tiden en utförlig motivering vanligen föregår ett utskottsförslag, redogjorde då en af Utskottets främste ledamöter, vid detta tillfälle Grefve Carl Oxenstierna, muntligen för Utskottets sätt att gå tillväga; han anförde, att som de tre Ständernas påståenden hade redan förut blifvit omständligen vederlagda, och tiden nu varit mäkta kort, hade Utskottet icke uppsatt någon vidlyftig skrift. Det hade ansett sig böra använda all skonsamhet i uttrycken, och för att icke gifva saken det utseende, som ville man lägga sig i tvist med de öfriga Stånden, hade Utskottet funnit bäst, att gifva skriften formen af en supplik till Konungen.

Derefter upplästes Utskottets förslag. Det mötte temligen hårdt motstånd. Flere yttrade, att deduktionen nu kom för sent, eftersom

reduktionen redan var beviljad, och att den endast uppehöll hufvudverket. Andra klandrade ordalagen såsom för hårda och ledande till tvist med de andra Stånden. Utskottets ledamöter försvarade sitt förslag och visade, att de starka uttrycken ej voro riktade mot de andra Stånden i deras helhet, utan endast mot de få illvilliga, som upphetsade de öfriga. Då Landtmarskalken yttrade, att »när deduktionen beslöts, var ej ännu *voteringen* skedd om reduktionen: nu vore saken hänskjuten till Konungen: man måste då tillse att den ena skriften icke stridde mot den andra» — upprördes åter stormen. Stridens vågor gingo lika högt som förr. Assessor Dankwardt steg upp och anhöll på flere ledamöters vägnar, att voteringarne måtte få ske med slutna sedlar. Han önskade icke upprifva det fattade beslutet, men endast för framtiden försäkra Ståndet om Riddarhusordningens efterlefnad, och ville derföre berätta att, då reduktionen beslöts, hade en stor del af Tredje klassen lupit från sina platser ned på golfvet: somlige kunde väl veta hvarom fråga var, men somlige viste det ej, hvilka dock trädde tillsammans med de förra. En del, som sutit qvar på sina rum, och icke viste hvad ett sådant uppstigande betydde, hade hvarken sagt ja eller nej.

Härpå gaf Landtmarskalken sin förklaring, som var följande: »Jag vill säga till min exculpation, att jag uppläste den punkt i Riddarhusordningen som rör votering och förmente att ordentligen handtera saken, men jag fick ej gehör: derföre kan ingen skylla mig: hafven J förhastat Eder, så är skulden icke hos mig.» Grefve Carl Oxenstierna föreslog, på det efterkommande icke måtte få skäl att säga det Riddarhuset handlat mot ordningen, så måtte *proposition göras på nytt*, och saken handläggas efter Riddarhusordningen. Det var ett farligt förslag: Kristofer Gyllenstjerna svarade derpå, med en soldats logik: »Vi böra ej kalla det confusion, som sker af ett redligt hjerta till fäderneslandets bästa, i synnerhet när de andra Stånden äro derom ense.» Hans Wachtmeister förnekade ock, att någon oordning varit å färde. Likväl hade äfven de segrande ansett en förklaring nödig, och Kristofer Gyllenstierna

hade uppsatt en sådan, underskrifven af en stor del af Första klassens ledamöter. Denna supplik upplästes nu. Den innehöll en förklaring, att de uppstigit från sina platser af det skäl, att de ville skilja sig från de öfriga, när det föregafs, att största delen af Första klassen var af motsatt mening med den Andra och Tredje.

Detta var åter en af de talrika skrifter, med hvilka Konungen under denna riksdag uppvaktades. Närmast var den riktad mot den supplik, en del af Första klassen förut till Konungen inlemnat i anledning af tilldragelserna den 29 Oktober.

Sorl och buller följde på denna läsning. När det saktat sig, förklarade Dankwardt ännu en gång, att hans anförande endast afsåg framtiden, och saken slöts dermed, att ett nytt utskott nedsattes för att öfverse den uppsatta deduktionen. Följande dagen, den 3 Nov. anmäldes, att detta utskott redan fulländat sitt värf. Det hade mildrat åtskilliga uttryck och i slutet infört en förklaring i allmänna ordalag, att Ridderskapet och Adeln samtyckt till reduktionen, dock icke af något tvång, utan af egen god vilja; härigenom ansågos de tvenne stridiga besluten med hvarandra förlikade. I denna lydelse var det som deduktionen antogs och öfverlemnades till Konungen.

I afseende på den supplik till Konungen, som var uppsatt af Första klassens ledamöter, frågade Landtmarskalken om de öfriga klasserna äfven ville underskrifva den och deltaga i deputationen vid dess öfverlemnande. Meningarne voro delade. Det beslöts, att suppliken skulle öfverlemnas till Konungen i alla klassernas namn, och genom ett utskott som bestod af dem alla.

Nu var tidpunkten inne, då reduktionsbeslutet ansågs säkert. Nu hemställde Landtmarskalken, om icke adeln ville derom träda i konferens med Rådet, hvilket bifölls.

Efter erhållen underrättelse, att adeln önskade med dem öfverlägga, infunno sig samtliga Riksråden på Riddarhuset. De mottogos vid porten af några ledamöter utur hvarje klass. Landtmarskalken redogjorde derefter för besluten om reduktion, hvarpå Riksskattmästaren

Sten Bielke i Rådets namn svarade, att de ville derpå betänka sig. Deduktionen och suppliken upplästes äfven.

I anledning af den sistnämnda skriften beklagade Riksskattmästaren det missförhållande som hade inom Ståndet uppkommit: han viste ej bättre medel att bibehålla enigheten än att allt afgjordes efter Riddarhus-ordningen.

Detta yttrande framkallade åter en förklaring af Landtmarskalken, som anförde att han flere gånger uppläst paragrafen ur Riddarhus-ordningen, men Ståndet hade förenat sig förr än han väntade och ledamöterna ropade allmänt, att de voro enige. »Jag ropade andra gången — de svarade allt fort: det är redan slutet. Jag har ej mera kunnat göra: vill ock vara excuserad.»

Till slut påminte Grefve Carl Oxenstierna ännu en gång, om icke Riksråden hade att gifva något förslag, så att denna reduktion ej behöfdes. Derpå kunde, då Riksråden förut utbedt sig betänketid, något svar å deras sida icke gifvas, men Hans Wachtmeister utbrast: »Sådant kan ändock behöfvas, fastän reduktion sker: riket är i stor brist.» Sedan Riksråden lemnat salen, återstod ännu en strid, om det sist tillagda slutstycket i deduktionen skulle gillas. Detta bestriddes på det starkaste af Grefve Carl Oxenstierna, som vidhöll, att *beslutet* om reduktion, hvars tillvaro han således ej förnekade, varit endast ett votum deliberativum, icke decisivum: ty så hade bruket varit på föregående riksdagar: man hade först fattat så beskaffade provisoriska beslut, och sedan, när saken blifvit öfverlagd med Rådet och med de öfriga Ständerna, definitiva. Men alla protester voro fruktlösa. Grefve Oxenstierna reserverade sig till protokollet. Deduktionen antogs i sitt nya skick. Suppliken uppbars till Konungen af ett talrikt utskott, som jemväl muntligen redogjorde för innehållet.

Konungens svar var vid detta tillfälle strängare än förut: han hade ogerna förnummit att hans förmaningar till enighet intet gällde, och att Ridderskapet och Adeln sökte honom för att blifva bibehållna vid sina fattade beslut. Han sade: ske alltså, och kunde intet annat

göra än tillse att adelns beslut hölles vid makt. Utskottet afträdde, efter att hafva mottagit detta svar; men Landtmarskalken kallades tillbaka till Konungen, som lät sig föreläsas suppliken, i hvilken var intaget det förbehåll Ridderskapet och Adeln gjort, att få undantaga något undan reduktionen; dermed Konungen förklarade sig nöjd.

Hos Konungen sammanstötte i denna vidt utseende tvistefråga alla stridiga meningar och beslut. Det utomordentliga i ställningen visade sig deri, att allt hvad Konungen ville, framkom i motionsform ibland Ständerna, och att, vid allt som inträffade på riksdagen, Ständerna sökte Konungen. Så hade Konungen efter hvarandra sett ankomma de ofrälse Stånden, den angripna Första klassen, samtliga klasserna på Riddarhuset. Nu kom slutligen Rådet.

Så okunnigt var icke Rådet om hvad som föregick, att det, när Riddarhuset ansökte det om konferens, icke skulle hafva vetat hvarom fråga var. Det kände på förhand Adelns fattade beslut, och hade, innan det infann sig på Riddarhuset, rådplägat om hvad der vore att göra. Rådsherrarne hade varit ense derom att man, i sakens dåvarande ställning, icke skulle inlåta sig i någon öfverläggning med Adeln. Beslutet stod ej mera öppet: Rådet ville undandraga sig all delaktighet deri. Nils Brahe yttrade vid den föregående rådplägningen: »Med den resolution, som nu är på Riddarhuset tagen, kunna de vid nästa riksdag taga bort allt ens arf och allodialgods: det är beklagligt, att vi skola gå ned för att *höra den dom de göra öfver oss.*» Rådet infann sig på Riddarhuset, der sammanträdet fick den utgång, som redan är omtalad. *Efter* detta sammanträde företog Rådet en ny öfverläggning om hvad som vore att göra. Knut Kurk, Gustaf Oxenstierna, Nils Brahe tillstyrkte, att Rådet skulle genast gå upp till Konungen, föreställa honom huru oordentligt det tillgått på Riddarhuset, då sluten votering icke egt rum, och begära rådrum att inkomma med en utförlig skriftlig framställning i ämnet. Andra afstyrkte. Men Rådet tog verkligen det steg, som blifvit föreslaget, inställde sig mangrannt hos Konungen, anmälde hvad som förefallit vid sammanträdet på Riddarhuset, och bestridde de tre

Ståndens rätt att i den under öfverläggning varande frågan gifva någon decision. Men då hade redan, emedan Rådet icke genast verkställt sitt beslut, Riddarhusets beslut hunnit genom det nyss förut ankomna utskottet för Konungen tillkännagifvas, och Rådet fick till svar, att Konungen icke utan förundran förnam, att Rådet skulle vilja afstyrka honom från det som *alla fyra Stånden* för godt funnit: »jag har lofvat», fortfor han, »att upprätthålla deras beslut, och huru skulle det vara säkert för mig att göra något mot det som alla fyra Stånden hafva slutit?» Det var redan slut med Rådets företagsamhet: det svarade, att sådant visst aldrig varit deras mening, hvarpå Konungen sade, att då vore allt väl.

Man såg nu, huru mycket det betydde att Ridderskapet blifvit skiljdt från Rådet. Konungens förändrade ton antydde tillräckligt, att det afgörande ögonblicket redan var förbi. Rådsherrarne finnas emellertid jemväl skriftligen hafva föreställt Konungen det vådliga i de tre Ståndens steg. De förklarade det vara ett ingrepp i K. M:s myndighet, när »vissa kommitterade af Ständerna upphäfva sig att hafva del och part i styrelsen af de ärender, som E. M. som en envåldskonung allena eger och tillkommer.»

Det stora dramat skyndade mot sitt slut. Genast följande dagen föredrogs i Riddarhusets plenum »projektet öfver reduktionen», som af det dertill förordnade utskott blifvit utförligare uppsatt i sexton paragrafer, och som, försedt med Claës Flemings egenhändiga rättelser, ännu förvaras bland Riddarhusets handlingar. Det är detta förslag som ligger till grund för riksdagsbeslutet om reduktionen. Föredragningen räckte i tvenne dagar, den 4 och 5 November. Derunder gjordes anmärkningar vid enskilta punkter, men i det hufvudsakliga antogs det af utskottet utarbetade förslag.

Sjelfva den allmänna frågan: *om* en reduktion skulle ske, hade således allena varit föremål för samtliga Ståndens behandling. *Huru långt* den skulle sträcka sig, *på hvad sätt* den skulle tillämpas, hade Ridderskapet ensamt öfverlagt. Det skedde på grund deraf, att reduktionen behandlades såsom en bevillning, medgifven af Ridderskapet och Adeln.

Denna vändning af saken väckte åter de andra Ståndens farhågor och bekymmer. Den 4 November tillkännagaf Landtmarskalken för Sekreta Utskottet, att Ridderskapet redan till K. M. anmält sin *bevillning* angående reduktionen och att den förmodligen lände till K. M:s höga tillfredsställelse. Följande förmiddag diskuterades denna sak i Preståndets plenum. Den form, frågan fått på Riddarhuset, syntes innebära en fordran, att äfven de öfriga Stånden skulle gifva en motsvarande bevillning. Det fanns högst nödigt att i första rummet vinna närmare kunskap om sjelfva lydelsen af Adelns beslut. Man beslöt att genom tvenne ledamöter af Ståndet genast hemligen rådföra sig med Borgareståndets talman, Borgmästaren Thegner. Detta skedde och hade till följd att ett utskott ankom från Borgareståndet, som meddelade, att detta Stånd icke kunde företaga de återstående punkterna i Konungens proposition, förr än det närmare kände beskaffenheten af den på Riddarhuset beslutade reduktion, och viste huru långt den kunde förslå till fyllande af Statens behof. Reduktion vore ett, bevillning ett annat. Borgarne anhöllo om Preståndets medverkan, då de ville af K. M. begära att få sig meddeladt innehållet af Adelns underdåniga skrifvelse. Efter öfverläggning härom svarade Preståndet, genom ett sitt utskott, med det förslaget, att man skulle genast utse tre personer af hvart Stånd till en deputation, som skulle till K. M. framställa begäran om denna kommunikation. Förslaget antogs genast af Borgareståndet och deputationen skulle afgå redan klockan 2 samma eftermiddag. Förslaget skulle äfven hafva meddelats till Bondeståndet, men detta hade redan för förmiddagen åtskilts.

Deputationen afgick. Åter hade Konungen att mottaga en anhållan ifrån riksdagen. Han hade på förhand erhållit kunskap om ärendet och befallt Landtmarskalken att afstyra deputationens ankomst, hvilket denne ock tvenne gånger och sednast då de uppkommit på slottet försökte. Men de deputerade läto icke afvända sig från fullgörandet af sitt uppdrag. Konungen blef dem varse och befallte de båda talmännen komma in. Han lade dem på hjertat huru högt enighet

gjordes behof, förmanade dem länge dertill och afhörde sedan deras andragande, till hvilket han svarade, att han vore med Riddarhusets beslut väl tillfreds; den underdåniga skrifvelsen derom ville han icke göra allmänt bekant, men han ville tillåta att innehållet tillkännagafs i Sekreta Utskottet. Erkebiskopen anförde slutligen att, om de öfriga Stånden hade något som kunde reduceras, borde det visserligen ske, men de hade intet att gifva.

Samma dag hade Adeln låtit ett Utskott afgå till slottet, för att hos Konungen inlemna den uppsatta deduktionen. Men Konungen sades vara af andra göromål upptagen, så att öfverlemnandet icke kunde ega rum. Efter återkomsten till Riddarhuset yttrade Landtmarskalken, att innehållet af denna deduktion blifvit bekant bland de andra Stånden och väckt ett obehagligt uppseende. Han hemställde derföre, att deduktionen ännu en gång måtte öfverses och de uttryck förmildras, som kunde vara för hårda. Per Sparre invände: »Man skall inte vara så milder emot dem.» Men Hans Wachtmeister fann skriften hård och anstötlig; Landtmarskalkens förslag antogs, och flera uttryck blefvo verkligen förändrade. Christofer Gyllenstierna yttrade härvid: De som sitta, och hafva landets goda inne, äro ej arftagare till riket med Konungen. Ständerna råda *väl*, när de råda, att riket skall få sitt igen. Den som är deremot, är ingen god Patriot.»

Det var dyningar efter stormen. Skriften uppbars; det dröjde icke länge förr än den blef besvarad.

De tre Stånden läto genast, så snart de fått kännedom af deduktionens innehåll, uppsätta en motskrift, hvilken justerades i Presteståndet i närvaro af de trenne öfriga Ståndens Utskott, och derefter af de trenne Talmännen till K. M. öfverlemnades. De tre Stånden ansågo det, som angående reduktionen var slutet, vara berömligen beslutet af Ridderskapet och Adeln, men funno det eftertänkligt, att de bjudit till att vederlägga de af de tre Stånden framlagda skälen till ett sådant beslut. De viste icke att Ridderskapet och Adeln haft andra skäl att öfvertala hvarandra till förbemälta reduktion, än dem som de tre Stån-

den funnit sig nödsakade att anföra. De förklarade tillika, att hvad de anfört, vore ett votum deliberativum: decisionen stodo hos K. M. De tre Stånden ville, till undvikande af missförstånd, icke vidare utföra bevisningen för sin mening. Men de begärde att i riksdagsbeslutet måtte blifva infördt, att den reduktion som de tre Stånden: Presteståndet, Borgerskapet och Allmogen hade tillrådt, samt Ridderskapet och Adeln sjelfva beviljat, hade K. M. i kraft af rikets lag gillat och stadfäst.

Sådan var i korthet den nya skrift, som de tre Ståndens Utskott till Konungen frambar. Det var den sjunde underdåniga skrifvelsen han i detta ämne mottog (den 11 November). Konungen bemötte Utskottet nådigt, meddelade kort derefter skriften till Landtmarskalken och tillät dess uppläsande på Riddarhuset, men förbjöd uttryckligen all vidare skriftvexling i detta ämne, och tillkännagaf sin vilja vara att Adeln »trädde till den gamla förtroligheten med de andra Stånden igen», samt att riksdagen skulle sluta tio eller tolf dagar derefter.

Då de tre Ståndens skrift den 12 November upplästes på Riddarhuset, gaf den anledning till ett ganska varmt samtal, ehuru icke till något beslut. Den fanns »innehålla mycket betänkliga expressioner.» Axel Stålarm, Christer Horn m. fl. ville att den skulle besvaras. Andra föreslogo att, efter som skrifter voro förbudna, Adeln skulle muntligen anhålla, det Konungen ville förehålla Ständerna deras ofog. Deremot ropade Hans Wachtmeister af alla krafter: »inte, inte, det sker intet! Det är en stor lycka att vi hafva de andra Ständerna på vår sida, då en del af vårt eget Stånd sätter sig med den opiniatreté mot hvad som slutet är, och vi icke heller fått svar af Riksrådet.»

Detta sistnämnda var verkligen förhållandet. Rådet, som icke kännt sig ega nog kraft, att beslutsamt framträda och bestämdt göra ett med den del af Riddarhuset som var emot reduktionen, inneslöt sig nu i en ihärdig, passiv tystnad, hvilken endast Konungens bestämda befallning kunde förmå det att bryta.

Redan dagen efter sedan Rådet hade varit nere på Riddarhuset, således den 4 November uppkallades Landtmarskalken till Rådet, att

erhålla dess svar på den gjorda meddelelsen. Det lemnades honom af Bengt Oxenstierna och bestod i ett utdrag af protokollet, som i korthet innehöll, att de väl betänkt det vid konferensen på Riddarhuset dem meddelade vigtiga ärende, men som Ridderskapet och Adeln redan tillkännagifvit för Konungen sitt fattade beslut, så kunde Rådet, »ehuruväl det varit i fast andra tankar», icke vidare häri utlåta sig, utan önskade, att det som vore gjordt måtte lända till rikets nytta.

Detta svar upptogs på Riddarhuset med mycken häftighet. Hans Wachtmeister utropade: »hvad är det för ett svar? Hvad mena de? äro de med eller mot oss?» Det föreslogs att sända ett Utskott för att begära närmare förklaring öfver det inskjutna uttrycket, att Rådet var af andra tankar, men då detta ansågs väcka för mycket uppseende, anmodades Landtmarskalken allena gå upp till Rådet för detta ändamål. Han fick likväl endast tala med Bengt Oxenstierna, som gaf ett undvikande svar. Det var den 6 November. I nästa sammanträde höll Rådet härom en öfverläggning, i hvilken harmen öfver Riddarhusets åtgärd att före konferensen fatta beslut, bekymret öfver reduktionsbeslutets hotande följder och farhågan att ådraga sig Konungens misshag kämpade med hvarandra. »Det var ej en konferens, till hvilken de inbjödo oss, det var en notifikation af deras förut bestämda beslut», yttrade Gustaf Oxenstierna: »vi hafva *aldrig tänkt att afråda K. M. från det som Ständerna hafva fallit uppå:* dermed kunde de nöja sig. Men nu vilja de äfven draga oss till samtycke.» Rådet var öfverens derom, att det icke var nödigt gifva något svar.

Men Adeln gaf icke efter. Det segrande partiet, så litet rådsvänligt det var, ville hafva Rådets bekräftande bifall. Landtmarskalken fick uppdrag att hos Konungen begära, det han ville meddela Ståndet det förslag till statens upphjelpande som Rådet ingifvit, på det man måtte få kännedom af dess tankar. Förslaget erhölls och fanns icke tillfredsställande. En konferens begärdes ånyo och Konungen befallte Rådet gifva Riddarhuset snart svar. Den 10 November emottog Rådet Landt-

marskalken; det yttrade då, att ett svar å dess sida ej skyndade; det vore ännu långt till riksdagens slut. Ändtligen den 16 November trädde Rådet tillsammans med Adelns utskott, och gaf, på den åter upprepade frågan, det svar, att sedan de fyra Stånden fattat sitt beslut och Konungen detsamma gillat, viste Rådet väl »hvad underdånig respekt och deference det derföre måste bära.»

Rådet uteslöt sig sålunda på visst sätt sjelft från de beslutandes krets. Dess yttrande var också i det afseendet högst märkligt, att deri redan antyddes hvad som sedermera följde och i Ständernas förklaring af dem sjelfva utsades, att beslutande rätten låg hos *Konung och Ständer*. Detta uttryck, numera så kändt och antaget, var då en nyhet.

Konungen var belåten, han hade vunnit sitt mål. Det afgörande slaget var fallet mot den föregående styrelsen, vägen banad till den genomgripande förändring, hvilken han tänkt sig såsom oundgänglig för återställandet af ordning i rikets drätsel och bildandet af en tillräcklig krigsmakt. Han upprepade sin erinran, att riksdagen skulle sluta, som en berättelse säger, af den farhåga att Ständerna skulle ångra det fattade beslutet.

Ständerna sysselsatte sig under de återstående dagarne dels med bevillningen, hvilken bestämdes särskildt för hvart Stånd men, hvarom Stånden ändock genom utskott rådgjorde med hvarandra, dels med andra frågor af vigt.

Den ibland dessa frågor, som med den nyss afgjorda hufvudfrågan stod i närmaste sammanhang, var den om roteringen, eller som det ännu kallades: inrättandet af ett viss knektehåll. Derom hölls först en märklig öfverläggning i Rådet; Rikstygmästaren Grefve Gustaf Oxenstierna hade utarbetat ett förslag, hufvudsakligen för Finland, der en sådan förändring ansågs ännu mer af behofvet påkallad än i Sverige. Men planen väckte likväl betänkligheter och den fann äfven på Riddarhuset motstånd, emedan dess genomförande ansågs menligt för frälset. Denna hufvuddel af Carl XI:s system för den inre hushållningen måste sålunda anstå till nästa riksdag.

Med striden inom Riddarhuset sammanhängde på visst sätt frågan om ytterligare utsträckning af rangordningen, som likaledes på denna riksdag väcktes.

Vidare föreslogo Ständerna, för besparing i statsverkets utgifter, Bergs- och Kommerse-kollegiernas indragning. De anhöllo hos Konungen om Lagmansdömenas skiljande från Rådet, samt att Justitie-förvaltningen måtte i allmänhet bättre ordnas. Af stor vigt för den inhemska industrien var Ständernas beslut att begära de stora handelskompaniernas upphäfvande. De voro hufvudsakligen: Tjäru- och Tobakskompanierna. Förbrukningen af tobak inom landet var redan så stark, att man räknade tullen å tobak, om den sattes till 4 öre s. m. på skålpundet, kunna inbringa 200,000 daler silfvermynt.

Märkligt är, att i denna tid, då centralisationen stärktes mera än någonsin, rörde sig tillika tankar på huru kommunalförfattningen kunde fullkomnas. I Preseståndet öfverlades om huru »Sockenstämman kunde komma till sin vigeur, och derföre tillsättas en executor», — således en organ för verkställigheten, för hvilket behof först en långt sednare tid begynnt sörja.

Sinnesstämningen var tryckt och bekymrad. Hos dem som skulle komma att lida af de fattade besluten, herrskade ännu mera nedslagenhet än bitterhet. Hvar och en öfverräknade sina förluster. Sjelfva sättet, hvarpå beslutet blifvit föranledt, syntes förödmjukande. Några bland de stora sade helt högt, att de heldre ville öfverlemna åt Konungen en oinskränkt makt, än underkasta sig folkets nycker. Många yngre adelsmän yttrade till det franska sändebudet att de ville gå i tjenst hos Ludvig XIV. Konungen deremot var glad och belåten, och besökte flitigt Kammarkollegium och Rådet, under det hans tillgifnaste sade, att nu skulle han snart vara i stånd att umbära Rådet.

På Konungens proposition afgåfvo Standen hvart för sig sitt särskilta svar. Det Sekreta Utskottet svarade dessutom redan den 19 November på den till detsamma aflåtna proposition, med de trenne Talmännens underskrift. Utskottet ingick i den yttre politiken, tillstyrkande

framför allt fred. Om kompaniernas upphäfvande samt Bergs- och Kommerse-Kollegiernas indragning gjordes hemställan. Utskottet begärde ock en särskild kommission för att granska och utreda rikets gäld, äfvensom att vissa personer i kollegierna måtte få penninge-förvaltningen om händer — en förändring som straxt efter riksdagen af Konungen verkställdes.

Riksdagsbeslutet uppsattes denna tid icke hos Ständerna, utan i Konungens kansli. Den 21 November infann sig en af Konungens Sekreterare, Kanslirådet Hoghusen med förslaget dertill på Riddarhuset. Godkännandet der mötte inga svårigheter, men hos de öfriga Stånden desto flera. Det var det sista uppblossandet af denna riksdags stora, för all framtid följdrika strid, och en hel vecka upptogs deraf.

I Riksdagsbeslutet var nemligen icke infördt det moment, de tre Stånden hade begärt, och hvilket Konungen genast till Landtmarskalken yttrat sig icke gilla. Deremot var en klausel deri inryckt, som innehöll försäkran derom att någon ytterligare reduktion icke skulle i framtiden ifrågakomma. Ett utskott af Bönderna anförde den 23 November hos Preseståndet, att de måste protestera mot denna klausel. De ville, om den icke förändrades, hvarken infinna sig på rikssalen eller underskrifva riksdagsbeslutet. De tre Stånden meddelade sig åter med hvarandra. De funno det alla vara öfvermåttan betänkligt att med detta tillägg underskrifva riksdagsbeslutet. Konungen ville likväl ej medgifva en förändring och Rådet hade redan begynt med sina underskrifter. I stället föreslogs då att inlägga en protest: Preste- och Borgareständen förenade sig om en af det sistnämnda uppsatt förvaringsskrift mot den nämnda klauseln, och Bondeståndet inlemnade till Konungen sin särskilda protest.

Ändtligen afslutades riksdagen med vanlig högtidlighet på rikssalen Måndagen den 22 November. Riksdagsbeslutet är dateradt samma dag: det innehåller, till svar på Konungens proposition först, att Ständerna ställde till K. M. nådiga omsorg de åtgärder genom hvilka freden måtte kunna bibehållas, och vidare för hvart Stånd särskildt den bevill-

ning det sig åtagit till flottans nybyggnad och krigsmaktens underhåll. Trenne starka utskrifningar beviljades. Vidare heter det i Riksdagsbeslutet, att Ridderskapet och Adeln af eget bevåg samtyckt till en sådan reduktion, att, utan någon inskränkning i afseende på tiden, Grefve- och Friherreskapen, samt alla Norrköpingsbeslutsgods och lifstidsheter, hvilkas renta öfverstege 600 D. S., skulle till kronan återgå med 1681 års inkomst, för att till evärdliga tider vid kronan förblifva. Köpe- och pante-gods, som icke voro förvärfvade för reda penningar, skulle vara liqvidation underkastade. Likaledes utsträcktes reduktionen öfver de riket underlagda provinserna Lifland, Estland, Ingermanland, Pomern, Bremen, Verden, Skåne, Blekinge, Halland och Bohus Län. På det verkställigheten af denna reduktion måtte utan långt dröjsmål fulländas, anhöllo Ridderskapet och Adeln att bland sig sjelfva få utvälja några personer som reduktionen förrätta kunde. Deremot väntade Ridderskapet och Adeln, att aldrig någon ytterligare reduktion skulle blifva dem föreslagen, förklarande sig aldrig vilja densamma undergå, och förväntande af K. M. i detta hänseende en nådig försäkran.

Fastän riksdagen sålunda egentligen var upplöst den 22 November, fortforo likväl Ständerna på Konungens begäran att vara tillsammans. Protokollerna fortgå såsom förut, och en berättare säger, att Ständerna arbetade lika flitigt som före upplösningsceremonien.

Den 29 November valde Adeln ledamöter i reduktionskommissionen, och anhöllo »att Herr Landtmarskalken ville hafva den godheten och föra præsidium i denna reduktion.»

De öfriga Ståndens öfverläggningar om deras förvaringsskrift i reduktionsfrågan räckte ända till den 3 December, då Stånden togo afsked af hvarandra. Dervid yttrade ordföranden för Preseståndets utskott till Adeln, då han i sitt tal vidrörde det förflutna, att förtrolighet varit mellan Stånden, »så vida dessa tiders beskaffenhet det kunnat tillåta.»

Tystnaden hade inträdt, der så bullersamma strider så nyss hade rasat. Arbetena voro fullbordade och allt syntes vara slut. Då kom

plötsligen riksdagens sista uppträde, hvilket efterverlden antecknat såsom det vigtigaste. Anledningen dertill var på visst sätt tillfällig. Den stora kommissionen hade redan trädt i verksamhet, och den hade stämt Förmyndare-regeringens ledamöter att svara inför sig. Men desse herrar ville icke mottaga kallelsen, emedan hela Rådet tagit del i styrelsen. Då afgick kallelsen till samtliga Rådsherrarne. Men de svarade den 5 December, att som regeringen egentligen förts af Riksförmyndarne, så kunde icke Rådet i sin helhet vara derföre ansvarigt.

Den 6 December androg Landtmarskalken detta på Riddarhuset, redogjorde för förloppet af tvisten emellan riksförmyndarne och Rådet, och slutade med omförmälande deraf, att Konungen *hänskjutit tvisten till Ständerna.*

På detta tillkännagifvande följde först en djup tystnad, sedan ett starkt sorl. Både riksförmyndarnes och rådsherrarnes mening hade sina förfäktare. Landtmarskalken föreslog då den utväg, att ett starkt utskott af alla Stånd skulle besöka först Regeringen och derefter Rådet, för att höra hvilka skäl, de hvar för sig hade att anföra. Detta gillades. Utskottet afgick, dock endast sammansatt af de trenne främsta Ståndens deputerade. De hörde först Rådet, sedan de qvarlefvande af riksförmyndarne, hvilka, då Sten Bielke först vid förmyndaretidens slut emottagit Riksskattmästareembetet, voro endast tvenne, nemligen förre Riks-kanslern, nu mera Riks-drotsen M. G. de la Gardie och Riks-amiralen Stenbock — utveckla skälen för sin mening. Rådet anförde bland andra grunder för sitt påstående äfven den, att Rådet vore *ett Stånd*, men ett helt Stånd t. ex. Adeln eller Preseståndet kunde ej ställas till ansvar, endast *de brottslige* ibland Ståndets medlemmar. Derefter rådplägade Sekreta Utskottet i ämnet. Riksdrotsen hade i sin skrift yttrat något tvifvel om rättsenligheten af denna rättegång. Landtmarskalken försvarade den med exemplet från 1600, då Ständerna ock dömde: »Konungen klagar, Ständerna döma», yttrade han. Erkebiskopen mente, att »1600 var en annan casus. Ständerna hade afsatt Konung Sigismund och Majestas

var hos Ständerna», hvartill Hans Wachtmeister svarade: »Den allmänna nöden klagar, och äfven nu är Majestas hos Ständerna».

Utskottet beslöt meddela Regeringens förklaring till Rådet, som till sitt försvar åberopade 1660 års Regeringsform och uppläste dess tolfte paragraf.

Åter öfverlade utskottet och uppsatte en skrift till K. M., som i ståndens plena upplästes och gillades. Den innehöll, att Regeringen borde i första rummet kallas, men att hvar och en rådsherre tillika skulle underrättas, att han borde hålla sig färdig, i fall han enskildt blefve tilltalad. Konungen emottog skriften af ett dertill nämndt utskott och tillkännagaf, att han fann skäligt hvad ständerna svarat.

Derefter yttrade Konungen till utskottet, att han förnummit, det regeringsformen vore uppläst i Rådet och någon vigt lagd på de ord, som der förekommo, att regeringen borde styra riket med råds råde såsom Konungen. Konungen tillfrågade derföre Ständerna nu, om regeringsformen borde lända till efterrättelse, sedan en fullmyndig Konung trädt till styrelsen, hvartill Landtmarskalken på stället svarade, att regeringsformen gällde blott för minderårighetstiden. Konungen fortfor: »Jag har ock förnummit bland Riksens Råd den meningen vara, att Rådet är ett Stånd i Riket. Jag menar allenast fyra Stånd i riket vara». Begärande Konungen Ständernas yttrande häröfver.

Sedan utskottet återvändt till Riddarhuset, hölls der en öfverläggning angående de framställda frågorna. Den var kort, men märkliga ord fälldes under densamma. Hans Wachtmeister inföll genast: »Icke heller äro Rådets ledamöter medlare mellan Konung och Ständer. De tillhöra Ridderskapet och Adeln. Vi äro medlare». Landtmarskalken yttrade: »K. M. brukar väl Rikets Råd råd: men beslutande rätten är hos K. M.», derpå Wachtmeister svarade: »icke i alt: hos Ständerna är ock myndighet». Landtmarskalken föreslog, att Ständerna måtte förklara *huru långt Rådets myndighet sträcker sig,* »efter K. M. det begär» — och utförde den tanken, att regeringsformen, såsom varande en instruktion för regeringen, vore af sig sjelf

upphäfd, så snart en fullmyndig Konung fanns. Per Sparre anmärkte, att den vore snarare att betrakta såsom *hvilande*, men borde ej helt och hållet upphäfvas, ty om Konungen sjuknade och dog, vore en regeringsform ganska nyttig att hafva.

De öfriga stånden tillkallades, och sedan de infunnit sig — denna gången voro äfven bondeståndets ledamöter närvarande — fortgick öfverläggningen. Ehuru sådant icke finnes bestämdt uttryckt i protokollet, var det utan tvifvel det Sekreta Utskottet som sålunda sammanträdde.

Landtmarskalken föredrog Konungens första fråga: om han var bunden att efterlefva regeringsformen. Thegner besvarade denna fråga genast med nej. Preståndets Talman betänkte sig något och yttrade, att man likväl borde göra en förordning för den händelse att Konungen afginge med döden. Många sade: Regeringen är skyldig räkenskap, men Konungen icke.

Den andra frågan följde derpå. Den väckte ännu mindre diskussion. Ingen påstod att Rådet var ett Stånd i riket. Förhållandena voro i verkligheten altför bestämda, för att någon strid skulle kunnat uppstå vid deras stadgande genom författning.

Besluten fattades med vanlig snabbhet i skrift. Ett utskott af tre ledamöter ur hvart Stånd — således ett verkligt Expeditions-utskott — fick uppdrag att uppsätta skrifvelsen: af Adeln voro Hans Wachtmeister, Per Sparre och Lichton deri ledamöter. Utskottet trädde på stället i verksamhet; men som meningarne inom detsamma voro delade, så befalltes Riddarhus-Sekreteraren uppsätta ett förslag, hvilket följande dagen föredrogs i de ofrälse Stånden och den 10 December hos adeln, samt med några förändringar antogs.

Till Konungen öfverlemnades genast nämnda dag denna skrifvelse, i hvilken hade influtit åtskilligt som icke bestämdt föranleddes af Konungens frågor, men som var en frukt af de korta öfverläggningarne på riksdagen. Ständerna förklarade, att Konungen till ingen regeringsform var bunden, utan till Sveriges lag och laga stadgar: vidare att, då Konungen styrde sitt rike efter lag med riksens Råd, sådant ej kunde

annorlunda uttydas, än att all decision i de ärender som Konungen *pröfvade nödigt att med rikets Råd meddela*, alldeles var beroende af Konungens eget rättvisa beslut, samt att fördenskull han som en myndig Konung, hvilken efter lag och rätt styrde riket som *sitt eget af Gud förlänta arfrike*, vore inför Gud allena för sina gerningar ansvarig, då deremot en förmyndarestyrelse vore skyldig att göra räkenskap för sin förvaltning. Rikets Ständer förklarade sig äfven icke böra veta af någon medlare mellan Konung och undersåtare, samt att rikets Råd, som *Konungens egne trogne män och undersåtare*, icke kunde anses såsom ett särskildt och femte Stånd i riket, utan allenast såsom ett Stånd med rikets Ridderskap och Adel. Derjemte anhöllo Ständerna, att Konungen ville, för den olyckliga händelse att han skulle med döden afgå, vidtaga ett förordnande om huru med riksstyrelsen då skulle förhållas.

Samma dag gaf Konungen sin »nådigste approbation uppå Riksens Ständers förklaring», hvilken upprepade det hufvudsakliga innehållet af Ständernas skrift och derefter innehöll, att Konungen hade densamma alldeles gillat, samt förordnade att hvad sålunda af Rikets Ständer var beslutet, skulle i evärdliga tider hållas såsom lag, »eftersom», säger Konungen till slut, »*det i vår makt står, med Riksens Ständer ny lag att göra* och förriga constitutioner att uttyda».

Ännu samma dag (den 10 December) aflade Stånden sina afskedsuppvaktningar hos Konungen. Landtmarskalken afslutade Ridderskapets och Adelns öfverläggningar med ett tal, hvari han tackade Adeln för att den med vänskap upptagit hvad han proponerat, »ehuru det icke varit så allom behagligt». Han hade ej varit benägen till något parti. Gerna skulle han hafva undvikit detta besvärliga uppdrag, men Konungens vilja hade förmått honom att sig detsamma underkasta. Derefter uppbars Riksdagsbeslutet till Konungen.

Så slutade, efter något mera än tvenne månaders sammanvaro, denna för alla tider minnesvärda riksdag. Tvedrägten, missnöjet, farhågorna, som hade genomgått landet, återkommo vid riksdagen och

funno i dess förhandlingar ett uttryck. Tidernas bistra anlete speglade sig i dem: de buro ett oroligt, obestämdt, våldsamt skaplynne. De statsrättsliga makterna hade under den förutgående oredan trädt utom sina fogningar: ur en stor skakning framgick vid riksdagen framtidens gestalt. Det svenska samhället hade varit upprördt ända till bottnen: det satte sig åter på nya grundvalar.

Riksdagens vigtigaste frågor stå i sjelfva verket med hvarandra i närmaste sammanhang: de kunna alla sägas vara samma stora fråga, återkommande i olika skepnader. Rådet och de stora slägterna angrepos i sin föregående förvaltning, i sin egendom, slutligen i hjertat af sin makt. Att denna makt redan förut var i verkligheten så djupt nedsatt, gjorde det möjligt att genomföra de stora förändringarne.

Nedbrytandet af Rådets gamla, i svenska samhället djupt grundlagda makt är det således som utgör begynnelsen till ett nytt tidskifte. Den första verkan deraf var, att Konungamakten kände sig obunden och utvidgade sig utan gräns. Men en lika klar, ehuru mera långsamt utvecklad följd blef den, att utplånandet af Rådets myndighet gaf utrymme åt Ständernas. Redan det, att de måste begagnas såsom föreslående och beslutande alla förändringar, vittnar om deras styrka. Från alla håll förnimmas uttrycken af denna styrka: i Rådets förebrående klagan, att kommitterade af Ständerna tillmäta sig del i styrelsen af de ärender, som konungen allena tillkomme, i yttrandet inom Riddarhuset, att hos Ständerna är äfven myndighet och att de äro medlare, ändtligen i Konungens betydelsefulla ordasätt i sin slutakt, då han, med tystnad förbigående Rådet, uttalar, att lagstiftande makten tillhör *Konung och Ständer.* Konungens envälde och Ständernas växande makt funnos i sjelfva ögonblicket af Rådets fall göra ett med hvarandra. Det förra stod, i detta ögonblick, med ens fullväxt, för allas ögon; den sednare trädde till en tid i skuggan, men blott för att utveckla sig med så mycket större styrka i en nära förestående framtid.

Morgondagens högtid, betydelsefull icke blott för hvar och en af de unga vetenskapens ämnesvenner, i hvilkas lif den betecknar ett ingående nytt tidskifte, utan äfven för Universitetet, som vid densamma öfverser en tillryggalagd tidrymd af sin verksamhet, är, såsom all högtid, på en gång full af glädje och af allvar. Den innehåller i de förhoppningar, som fästa sig vid så många nya, friska krafters arbete i vetenskapens tjenst, rika glädjeämnen, och den ställer till dem, hvilka skola emottaga segrens förhoppningsfulla krans och trohetens löftesrika sinnebild, en allvarlig uppmaning att med omsorg vårda den vishetskärlekens eld, Universitetets verksamhet är afsedd att tända. Denna låga, en gång brinnande i ett ynglingabröst, är ibland dem som icke slockna.

Fyratiosex Philosophiæ Candidater skola, efter aflagda och af Philosophiska Fakulteten gillade prof, vid denna Magister-Promotion — den åttiondeförsta efter Universitets stiftelse — emottaga den högsta värdighet, Fakulteten har att meddela.

Bland dessa prof har på en sednare tid allt större uppmärksamhet blifvit fästad vid det, som tager i anspråk förmågan att sjelfständigt bearbeta ett ämne af vetenskapligt innehåll. Skyldigheten för hvar och en, som vill vinna Magistergrad, att aflägga ett sådant prof, har icke allenast blifvit i lag stadgad: genom utsatta belöningar har den pröfvande Fakulteten så väl som upplyste och kunskapsälskande män utom Universitetet sökt uppmuntra öfningen af en förmåga, på hvilkens styrka och omfattning den unge mannens vetenskapliga framtid väsentligen beror. Vid denna Promotion, likasom vid en föregående, har Philosophiska Fakulteten för de tvenne bästa Gradual-afhandlingar utfästat tvenne pris, det ena af 150, det andra af 100 R:dr R:mt. Med en frikostighet, som vittnar på en gång om en ädel håg att gagna och om en upplyst blick på framtiden och på den utvecklingsperiod, under hvilken en ung vetenskapsman företrädesvis behöfver vara skyddad för brist, har Grosshandlaren i Göteborg Charles Dickson anslagit en summa af 1000 R:dr R:mt, att af Fakulteten tilldelas tvenne Philosophiæ Candidater, hvilka genom sina afhandlingar ådagalagt veten-

skapliga anlag, och hvilka sålunda skola, för att kunna lättare fästa sig vid Universitetet, erhålla ett understöd för den tid, de behöfva använda till utarbetandet af ett specimen. Slutligen har en förening af vetenskapens vänner, som velat på en gång egna en gärd af tacksamhet åt Geijers odödliga förtjenst om den fosterländska häfden, och tillika befrämja utvecklingen af den vetenskap, han så mäktigt fört framåt, stiftat ett pris, under namn af Geijers Historiska Pris, bestående af den medalj med Geijers bröstbild, som af stiftarne blifvit slagen, präglad i guld, om 25 dukaters vigt, att utdelas vid tidpunkten af hvarje Philosophiæ Magister-Promotion, som belöning för den under de trenne sista åren af någon bland Promovendi eller andra studerande i Upsala författade bästa afhandling öfver ett till Svenska historien hörande ämne. Derigenom skall den store lärarens minne, som ännu lyser och värmer Universitetet, till en sen efterverld fortlefva såsom verksamt uppmuntrande framstegen i den herrliga vetenskap, som han älskat och odlat.

Af nämnda belöningar har, genom Philosophiska Fakultetens beslut, ett af de Dicksonska præmierna blifvit utdeladt till Philos. Cand. Claës Theodor Odhner, för en afhandling med titel: *Bidrag till Svenska Städernas och Borgareståndets Historia före 1633*, och det andra till Philos. Cand. Ejnar Löfstedt, för Dissertationen: *In illa Demosthenis et Aeschinis de Philocratea pace contentione uter utrum melioribus rationibus impugnaverit*. Fakultetens större pris har blifvit tillagdt Philos. Cand. Carl Johan Sundström, för en *Framställning af hufvudpunkterna i Andreæ Cisalpini Filosofi*, Fakultetens mindre pris Philos. Cand. Carl Wilhelm von Paijkull, för en uppsats: *Om de lösa jordlagren i en del af Mälaredalen*. Geijers historiska pris hafva de i stadgad ordning tillsatta prisdomarne tillerkänt Philos. Cand. Claës Theodor Odhner för hans ofvan nämnda afhandling.

Philosophiæ Magister-Promotionen — en vårens och blomningens fest — är tillika en högtid, som firar åldrens mognade frukter. Af sjuttiofem Philosophiæ Magistrar, hvilka den 15 Juni 1809 emottogo lagerkransen, öfverlefva sexton, som, efter att under detta för fäderneslandet rikt betydelsefulla halfsekel hafva gagnat i kyrkans, statens, vetenskapernas, vitterhetens tjenst, såsom Jubel-Magistrar nu skola än en gång fästa en grönskande lager på sin tinning. Sällan, om någonsin, har det fall inträffat, som vi nu bevittne, att båda de män,

som vid den ett halft århundrade förut hållna Magister-Promotionen innehaft de tvenne hedersrummen, ännu intaga sina rum bland Jubel-Magistrarne, sedan de genom en lång och ärorik verksamhet ristat sina namn i Svenska kyrkans och statsförhandlingarnes häfder.

Philosophiska Fakulteten har jemväl vid denna Promotion, i enlighet med hvad stundom tillförene skett, genom ett af Akademiens Kansler gilladt beslut, tilldelat värdigheten af Philosophiae Doctor et Artium Liberalium Magister Honorarius åt tvenne, om den fosterländska bildningen väl förtjente män, af hvilka den ene, i sin tidiga ungdom dragen af en oemotståndlig håg från det lefnadsyrke, hans föräldrar för honom hade bestämt, till vitterhetens värf, i en mognad ålder bekräftat sanningen af denna kallelse genom ett verk som skall bilda en varaktig grundval för den Svenska språkforskningen, den andre, på ädelt sätt förenande landtmannens idrott med vetenskapsidkarens, under fortsatt verksamhet att sprida välståndets trefnad inom sin ort, oförtröttad arbetar för utbredandet af allmän litterär odling.

Åldrige och unge, lärare och lärjungar glädja sig i hoppet att vid morgondagens fest se närvarande H. K. H. HERTIGEN AF ÖSTERGÖTLAND och dess HÖGA GEMÅL. En Furste, som sjelf med glädje njutit detta lärosätes undervisning, och som fortfarande idkar vetenskapens och vitterhetens ädla yrken, återvänder till en känd krets då Han inträder i den festliga samlingen för att förhöja vår högtid genom den Konungsliga bördens och den allvarliga vetenskapskärlekens förenade glans.

Universitetets Kansler, *En af rikets Herrar, f. d. JustitieStatsministern, Presidenten i Kongl. Majestäts och Rikets Svea Hofrätt, Riddaren och Kommendören af K. M. Orden*, m. m. Herr Grefve GUSTAF ADOLF SPARRE har genom löftet att öfvervara denna akademiska fest gifvit ett nytt bevis på den varma, ynnestfulla välvilja med hvilken han omfattar Universitetet. Af Universitetets högsta styresman hoppas jag således att, vid den högtidliga akten, få mottaga den tillåtelse, som bemyndigar mig till utöfningen af mitt promotors-kall.

Då oöfvervinnerliga hinder, grundade i maktpåliggande ärenders fordringar icke tillåta oss hoppas, att Universitetets vördade *Pro-Kansler, Svea Rikes Erkebiskop, Ledamoten och Kommendören af K. M. Orden, En af de Aderton i Svenska Akademien* m. m. Herr Doktor HENRIK

Reuterdahl skall bevista morgondagens högtid, äro vi likväl förvissade derom att han, äfven i frånvaron, med samma välvilliga benägenhet som altid följer Universitetets angelägenheter och deltager i dess högtid.

Jag fullgör slutligen en dyrbar pligt, då jag till morgondagens fest inbjuder Vetenskapernas samtliga, här vistande eller hit förväntade gynnare och vänner, och särskildt: *Statsrådet, Chefen för Ecclesiastik-Departementet, En af de Aderton i Svenska Akademien, Riddaren och Kommendören af K. M. Orden m. m. Herr Grefve* Henning Ludvig Hugo Hamilton; *Statsrådet, Kommendören af Kgl. Nordstjerneorden Herr* Carl Johan Malmstén; *Landshöfdingen öfver Upsala Län, Ståthållaren på Upsala Slott, Kommendören med Stora Korset af Kgl. Nordstjerneorden, m. m. Friherre* Robert von Kræmer; *Hofmarskalken, En af de Aderton i Svenska Akademien och Akademiens ständige Sekreterare, Kommendören med Stora Korset af Kgl. Nordstjerneorden m. m. Philosophiæ Magistern Friherre* Bernhard von Beskow; *Biskopen i Strengnäs Stift, Ordens-Biskopen, Kommendören med Stora Korset af Kgl. Nordstjerneorden m. m. Herr Doktor* Thure Annerstedt; *Upsala Universitets Rector Magnificus, Professoren i Dogmatik och Moraltheologi, Ledamoten af Kgl. Nordstjerneorden, Herr Doktor* Anders Fredrik Beckman; under vördsam anhållan, att så väl *de* som alla öfrige här varande vänner af den vetenskapliga bildningen, behagade, jemte Universitetets Lärare och samtliga medlemmar, så äldre som yngre, stadens Borgmästare och Råd, hit ankomne gäster, samt för öfrigt medborgare af alla klasser taga del i den stundande högtiden och för detta ändamål, i morgon Thorsdag klockan nio f. m. samlas i Upsala Gilles lokal, för att, i festligt tåg, ledsaga de blifvande Magistrarne till Domkyrkan, der akten på sedvanligt sätt kommer att försiggå och med bön och sång afslutas.

Upsala den 30 Maj 1860.

JUBEL-MAGISTRAR.

Af

Litterarum Humaniorum Professoren

MAG. PER FABIAN AURIVILLIUS

promoverade i Upsala den 15 Juni 1809.

LARS MAGNUS ENBERG, HOLMIENSIS.

Född 1787. Student 1802. Philos. Magister 1809. Docens i Naturrätten 1812. Adjunct vid Stockholms Katedralskola 1815. Conrector derstädes 1820. Philos. Lector vid Stockholms Gymnasium 1821. En af de Aderton i Svenska Akademien 1825. Erhöll Professors namn och värdighet 1829. Riddare af Kgl. NordstjerneOrden 1838. Erhöll afsked från Lektorsembetet 1843.

Af trycket utgifvit: Tal öfver Freden i Kiel 1814. — Äreminne öfver Johan Banér, Äreminne öfver Magnus Stenbock, Afhandling om sambandet emellan en rätt Smak och en rätt Förståndsodling, täflingsskrifter, prisbelönta af Svenska Akademien. — Inträdestal i Svenska Akademien öfver Landshöfdingen Nils von Rosenstein, 1825. — Försök till en Lärobok i Psychologien, 1824. Omarbetad Upplaga, 1860. — Moralphilosophiens Elementer, Lärobok för Gymnasier, 1830. — Försök till en populär framställning af den allmänna Theoretiska Philosophiens Grundläror, 1848. — Enligt uppdrag författat: Svensk Språklära, utgifven af Svenska Akademien 1836.

CHRISTIAN STENHAMMAR, OSTROGOTHUS.

Född 1783. Student 1801. Philos. Magister primus 1809. Docens i Physiken 1810. Gymnasii-Adjunct i Linköping s. å. Vicarierande Historiarum Lector 1811—1815, tillika Vicarius för Theologiæ Lectorn 1812. Rector Scholæ i Norrköping 1815. Vicarierande Philos. Lector 1815—1817. Kyrkoherde i Törnevalla 1817. Sekreterare i Östgöta Kgl. Hushålls-Sällskap 1820. Historiarum Lector vid Linköpings Gymnasium 1823. Kyrkoherde i Häradshammar och Jonsberg 1830. Fullmäktig för Linköpings Stifts presterskap vid 1834, 1840, 1844, 1847 och 1850 års Riksdagar. Revisor vid Stats-Revisionen 1837. Ledamot af Kongl. Nordstjerne-Orden 1841. Theol. Doctor 1844. Ledamot af K. Vetenskaps-Akademien 1847. Præses vid Prestmötet i Linköping 1853.

Af trycket utgifvit: Expositio curvarum, intra quas post geminam reflexionem ad punctum radians revertitur lumen, Acad. diss. Upsala 1810. — Åminnelse-Tal öfver Bergs-Rådet N. Dalberg, vid Prestmötet i Linköping 1820. — P. U. Kernells Anteckningar under en resa i Södra Europa, 4:de uppl. 1833. — Lärobok i Geographien för Skolundervisningen, 4:de uppl. 1835. — Schedulæ criticæ de Lichenibus Suecanis 1825 och 1831. — Menzel, Vår Tids Historia. Öfvers. 1827—1831. — Neander, Historia om den Christna Kyrkans Grundläggning och Ledning af Apostlarna. Öfvers. 1836—1839. Gottlands Laf-Vegetation i K. Vet.-Akademiens Handl. 1846. — Försök till Gruppering och Revision af de Svenska Ephydrinæ, i K. Vet.-Akademiens Handlingar 1843. — Coprómyzæ Scandinaviæ recognitæ et dispositæ, i K. Vet.-Akademiens Handlingar 1853. — In Doctrinam de Novissimis a Sacris Novis Testamenti Scriptoribus traditam Prolegomena 1853. — Lichenes Sueciæ Exsiccati, Editio altera, Fasc. 1. 1857, Fasc. 2. 1859.

PER WILHELM ZETTERSTEDT, OSTROGOTHUS.

Född 1783. Student i Lund 1801, i Upsala 1806. Philos. Magister 1809. Lidénsk Amanuens vid Akademiska Bibliotheket 1810. Docens i Æsthetiken 1815. Gymnasii-Adjunct vid Linköpings Gymnasium 1822.

Af trycket utgifvit: De Imitatione in arte. Acad. Diss. 1810.

CARL ERIK HALLSTRÖM, OSTROGOTHUS.

Född 1786. Student 1803. Philos. Magister ultimus 1809. Prestvigd 1817. Kyrkoherde i Ed 1818. Banko-Revisor 1826. Riksdagsfullmäktig 1823, 1828, 1834, 1840. Biskop i Wisby Stift 1841. Ledamot af Kongl. Nordstjerne-Orden s. å. Theol. Doktor 1844. Kommendör af Kongl. Nordstjerne-Orden med Stora Korset 1858. Såsom sjelfskrifven Ledamot i Prestståndet bevistat Riksdagarne 1844, 1847, 1850, 1853. Erhöll 1858 på underdånig begäran afsked från Biskopsembetet.

ISAC HERMAN KINNANDER, OSTROGOTHUS.

Född 1786. Student 1804. Philos. Magister 1809. E. O. Amanuens vid Akadem. Bibliotheket i Upsala 1810. Theol. Cand. 1814. Theol. Docens i Upsala s. å. Reste utrikes från Nov. 1818 till Juli 1820. Theol. Lector i Linköping 1818. Kyrkoherde i Skeda Præb. s. å. Sekreterare i Stiftets Bibel-sällskap 1825. Riksdagsman för Linköpings Stift 1828. Revisor i Banko-Disconten 1833. Theol. Doctor 1830. Orerade på Latinska Språket vid Jubel-Festen 1830. Kyrkoherde i Wadstena, S:t Per och Strå 1833. Prost öfver Dahls Contract 1834. Inspector Scholæ i Wadstena s. å. Præses vid Prestmötet i Linköping 1843. Ledamot af Kongl. Nordstjerne-Orden 1844.

Af trycket utgifvit: De Mysticismo, Scholasticismi in Ecclesia Christiana comite. Acad. Diss. 1817. Rectors-Program i Linköping 1822 och 1830. Dissertatio "de Ecclesia", vid Prestmötet i Linköping 1843.

CARL MEURLING, OSTROGOTHUS.

Född 1787. Student 1805. Philos. Magister 1809. Prestvigd 1813. Bibliothekarie i Linköping s. å. Förestod Historiska Lectionen 1818 och den Theologiska Lectionen 1820. Kyrkoherde i Christdala 1827. Prost 1833.

Ledamot af Stiftets Bibelsällskap och Norra Kalmar Läns Hushållnings-Sällskap.

Af trycket utgifvit: De re Græcorum militari. Acad. Diss. 1811.—Parentation öfver Medic. Doctorn G. Herm. De Rogier, vid Prestmötet i Linköping 1820.

JOSEF WALLIN, VESTROGOTHUS.

Född 1786. Student 1803. Philos. Magister 1809. Litteraturæ Romanæ Docens 1812. E. O. Akademie-Adjunct 1817. Eloqu. et Poës. Lector vid Stockholms Gymnasium 1821. Prestvigd 1827. Ledamot och Sekreterare i Kommittéen för granskning af rikets allmänna Undervisningsverk s. å. Theol. Doctor 1830. Kyrkoherde i S:t Clara och v. Præses i Stockholms Stads-Consistorium 1834. Ledamot af Kongl. Nordstjerne-Orden 1836. Ridd. af K. Carl XIII:s Orden 1847. Bankofullmäktig 1834—1856. Riksdagsfullmäktig 1840, 1844, 1847, 1850, 1853. Kyrkoherde i Ausås 1855. Domprost i Skara 1858.

Ledamot af Svenska Bibel- och Missions-sällskapets Komité, Samfundet pro Fide et Christianismo, Fornskriftsällskapet i Stockholm, m. fl.

Af trycket utgifvit: De charactere Epistolarum Qu. Horatii Flacci. P. I, II. Acad. Diss. — Öfversättning af Goldsmiths Romerska historia med anmärkningar 1811. — Det första korstågets historia, afhandling belönad af Sv. Akademien med dess stora pris. — De statu Hispaniæ sub imperio Romano. P. I–III. Acad. Diss. 1816. — De expeditione Regis Erici S. in Fenniam mota. Acad. Diss. 1819. — Tal vid H. M. Konungens födelse, 1826. — De ortu et incrementis Monophysitarum. P. I, II. Acad. Diss. 1827. — Programmer, predikningar och tal vid åtskilliga tillfällen.

ARVID AUG. AFZELIUS, VESTROGOTHUS.

Född 1785. Student 1803. Philos. Magister 1809. Lärare vid Frimurare-Barnhus-Skolan s. å. Prestvigd 1811. Kongl. Hofpredikant 1813. Medarbetare i Psalm-Komitén 1814. Consistorii-Notarie i K. Hof-Consistorium 1820. Kyrkoherde i Enköpings och Wårfrukyrka Församlingar s. å. Ledamot af K. Nordstjerne-Orden 1842. Kontraktsprost 1852.

Ledamot af Kongl. Vitterhets-, Hist.- och Antiqvitets-Akademien och Kongl. Samfundet för utgifvande af Handlingar i Skandinaviens Historia, Kongl. Musikaliska Akademien, Svenska Fornskrift-Sällskapet, Videnskabs-Selskabet i Trondhiem, Samfundet pro Fide et Christianismo, Sällskapet för spridande af nyttiga kunskaper ibland allmogen, Oldskrifts-Selskabet i Köpenhamn, Würtembergska Samfundet Dänenfreunde an der Donau.

Af trycket utgifvit: Hervora-Sagan. Öfversättning från Isländskan 1811. — Psalmer i Svenska Psalmboken. — Skaldestycken i Tidskriften Iduna, utgifven i förening med E. G. Geijer och Es. Tegnér. 1812—1824. — Svenska Folkvisor, 3 delar, utgifna i förening med E. G. Geijer. 1814—1816. — Tidskrift för Religionens Vänner, 2 häften. 1817. — Svensk Församlings-Tidning, 1 årgång. 1819. — Edda Sämundar. Collectio veterum Skaldorum. 1818. — Svensk öfversättning af Eddan s. å. — Den sista Folkungen. Sorgespel. 1830. — Tal vid Invigningen af Enköpings nya kyrkogård 1835. — Profpredikan hållen i Stockholms Storkyrka 1842. — Predikan vid Magister-Promotionen s. å. — Svenska Folkets Sagohäfder, arbete belönt af Svenska Academien med Carl Johans-priset. 1 uppl. 5 delar, 2 uppl. 1844—1853. Wasa-Sagan, 3 delar, 1851—1857. Karla-Sagan. 1 del. 1859. — Svenska Folksharpan och Folksångernas Historia 1848. — Presten i Templet och i Hemmet. — Lidandets Väkter. Skaldestycke, prisbelönt af Svenska Akademien. 1850.

GEORG HELÉN, VESTROGOTHUS.

Född 1786. Student 1804. Philos. Magister 1809. Prestvigd 1811. E. O. Hofpredikant 1812. Kyrkoherde i Hvarfs Pastorat 1822. Kyrkoherde i Ösmo 1824. Prost 1827. Contractsprost 1831. Riksdagsfullmäktig vid riksdagarne 1840 och 1844. Præses vid Prestmötet i Strengnäs 1847. Led. af Kongl. Nordstjerne-Orden 1858.

Ledamot af Sällskapet Pro fide et Christianismo.

Af trycket utgifvit: Tal vid Kyrkoherden i Sorunda Th. Doctor Jungblads graf. — Introductio in epistolam Pauli ad Hebræos. Pars I. Acad. Diss. — Introductio in Theses Ernesti de cultu Dei, intagen bland Strengnäs Prestmötes Handlingar för år 1847.

CARL CHRIST. KLINGBERG, SUDERMANNO-NERICIUS.

Född 1780. Student 1801. Prestvigd 1807. Philos. Magister 1809. Bataljonspredikant s. å. Comminister i Lillkyrka och Ödeby 1812. Kyrkoherde i Lillkyrka och Ödeby 1836. Prost 1840.

JOHAN JACOB NIBELIUS, VESTMANNO-DALECARLUS.

Född 1784. Philos. Magister 1809. Prestvigd s. å. Kyrkoherde i Öja och Westermo 1812. Contractsprost 1832. Riksdagsfullmäktig

vid riksdagarne 1834, 1840, 1844 och 1847. Ledamot af Kongl. Nordstjerneorden 1844.

Af trycket utgifvit: In foederatam rerum publicarum institutionem observationes. Acad. Diss. 1809. — De institutione Sveciæ civili a morte Caroli XII ad mutatam a Gustavo III regiminis formam. Acad. Diss. 1811.

JUSTUS GABRIEL BEXELL, SMOLANDUS.

Född 1784. Student 1803. Philos. Magister 1809. Theol. Cand. 1811. Prestvigd 1816. Theol. Licentiat 1820. Hofpredikant 1823. Kyrkoherde i Harplinge 1830. Prost 1832.

Af trycket utgifvit: Quid in Theologia Systematica perficienda præstiterit Origines, expositio. Pars I. Acad. Diss. — De conformitate conjugationis Arabicæ atque Hebrææ. Acad. Diss. 1812. — Göteborgs Stifts Historia och Herdaminne 1835. — Om sann och falsk Liberalism med hänseende till några af dagens frågor 1854. — Åtskilliga uppsatser och recensioner i litterära tidningar.

LARS DANIEL THEOLANDER, SMOLANDUS.

Född 1783. Student 1803. Philos. Magister 1809. Theol. Cand. 1811. Collega vid Wexiö Trivial-Skola s. å. Prestvigd 1813. Conrector i Wexiö 1819. Rector vid Lärdomsskolan i Jönköping s. å. Historiarum Lector 1823. L.L. Gr. et Hebr. Lector 1830. Kyrkoherde i Markaryd 1831. Prost s. å.

Af trycket utgifvit: Theses Miscellaneæ 1814. — Theses Philol. Theologicæ 1817. — Th. Theologicæ 1822. — Theses Historiam Spectantes 1823.

CHRISTIAN ARON v. SYDOW, CALMARIENSIS.

Född 1781. Student 1800. Phil. Cand. och Disp. pro gradu 1806. E. O. Bataljonspredikant vid Kalmar Regemente 1806. Deltog i denna egenskap i regementets marscher till Bohus Län och Vesterbotten 1809. Philos. Magister s. å. Collega vid Kalmar Trivialskola 1811. Stadscomminister i Kalmar 1813. Sekreterare i Kalmar Stifts Bibelsällskap 1820. Kyrkoherde i Repplinge 1834.

Af trycket utgifvit: Kalmar Bibel-Komités Berättelser 1820—1833. — Tal vid Kalmar Bibel-Sällskaps årshögtid 1835.

JOHAN DILLNER, MEDELPADUS.

Född 1785. Student 1802. Philos. Magister 1809. Prestvigd s. å. Kongl. Hofpredikant 1810. Förrättade Pastorstjensten vid Jemtlands regemente under Norska fälttåget 1814. Regementspastor s. å. Kyrkoherde i Östra Ryd 1820. Kyrkoherde i Funbo 1831. Prost 1835. Pastor i Öster-Wåhla 1839. V. Contractsprost 1842.

Ledamot af K. Musikaliska Akademien.

Af trycket utgifvit: Tal öfver Konung Carl XII, hållet i Riddarhuskyrkan den 11 December 1818. — Psalmodikon 1832, 1837. — Melodierna af Sv. Kyrkans Psalmer, 2:a upplagan 1840. — Sanningsord vid grafven. 1840. — Urval af Psalmer, fyrstämmigt. — Chorsånger för Gudstjensten och umgänget. — Kyrkopsalmbok i fyrstämmig sifferskrift. — Hebräernas Sägner, öfvers. — Det Heliga Landet, öfvers.

PER ERIK HÖGSTRÖM, BOTHNIENSIS.

Född 1779. Student 1799. Prestvigd 1806. V. Collega vid Piteå Trivialskola 1809. Philos. Magister s. å. Collega vid Umeå Trivialskola s. å. Comminister i Skellefteå 1814. Kyrkoherde i Arnäs 1841. Prost 1844.

PHILOSOPHIÆ DOCTORES ET ARTIUM LIBERALIUM MAGISTRI
HONORARII.

JOHAN ERIK RYDQVIST.

Född 1800 i Göteborg. Student 1820. Juris Utriusque Candidat 1826. Amanuens vid Kongl. Bibliotheket 1827, vid Svenska Academien 1829. Kongl. Vice-Bibliothekarie 1851. Kongl. Bibliothekarie 1858. En af de Aderton i Svenska Akademien 1849. En af Rikets Ständers Kommitterade till Tryckfrihetens vård.

Riddare af Kgl. Nordstjerne-Orden och af Kgl. Danska Dannebrogs-Orden.

Ledamot af Kgl. Vetenskaps-, Kgl. Vitterhets-, Historie- och Antiqvitets-Akademien, Vetenskaps- och Vitterhets-samfundet i Göteborg, Oldskrifts-Selskabet i Köpenhamn, m. fl.

Af trycket utgifvit: Poëmata ex Anthologia Græca Constantini Cephalæ. Acad. Diss. 1822. — Th. Moores Irländska Melodier, öfvers. — New-Yorks historia af Washington Irving, öfvers. — Framfarna dagars Vittra Idrotter, i jemförelse med Samtidens, 1828. — Heimdall, 1828—32. — Nordens äldsta skådespel, afhandling som vunnit Kgl. Vitterhets-, Historie- och Antiqvitets-Akademiens högsta pris, 1836. — De Civila Embetsmännen i Sverige, 1838. — Resa i Frankrike, Tyskland och Italien. 1 Del. Tyskland. 1838. — Johan Olof Wallin, Minnesteckning, 1839. — Tidens Oro och Tidens Kraf, 1840. — Svenska Språkets Lagar, Del. I, II. 1850—7.

LEONHARD FREDRIK RÄÄF.

Född 1786. Student 1802. Undergick Kansli-Examen 1805. Amanuens i Kgl. Riksarkivet 1808. Kammarjunkare 1818. Bevistat riksdagarne 1809 och 1840. Stats-Revisor 1841 och 1847. Riddare af Kgl. NordstjerneOrden.

Ledamot af Kgl. Vitterhets-, Historie- och Antiqvitets-Akademien och Kgl. Samfundet för utgifvande af Handlingar hörande till Skandinaviens Historia, af Oldskrifts-Selskabet i Köpenhamn; Ordförande i Ydre Hushållsgille.

Af trycket utgifvit: Om beskaffenheten af Sveriges offentliga handlingar under Medeltiden. Inträdestal i Kgl. Vitterhets-, Historie- och Antiqvitets-Akademien. — Beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland. 1:sta Delen, 1856. 2:dra Delen, Ordbok öfver Ydre-målet, 1859. — Åtskilliga uppsatser i Upsala Litteratur-Tidning, Mimer och Iduna. — Dessutom gjort betydliga Samlingar af Svenska Folkvisor och Folksägner, hvilka blifvit utgifna af A. I. Arwidson, samt af äldre offentliga handlingar, hvilka, genom gåfvobref af år 1840 öfverlemnade till Vitterhets- Historie- och Antiqvitets-Akademien, i mån af årsföljden aftryckas i Sv. Diplomatarium.

SIMON ERIK THEODOR NORDSTRÖM, f. d. 1 Febr. 1831, Stud. 1847, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu s. å.: Jemförelse emellan statshvälfningarne i Sverige 1680 och i England 1688.

Af

GESTRIKE och HELSINGE NATION.

ANDERS WILHELM FRITHIOF ROGSTADIUS, f. d. 7 Juli 1828, Stud. 1848, Ph. C. 1857, Disp. pro gradu 1860: Om Qväfvejern.

GOTTLOB NÄSMAN, f. d. 9 Okt. 1832, Stud. 1850, Assistent vid Electriska Telegraph-verket 1854, Commissarie i samma verk 1856, Ph. C. 1857, Disp. pro gradu 1860: Det omgifvande mediets inflytande på galvaniska strömmar i isolerade ledningstrådar.

AXEL FREDRIK JOHAN BERNHARD RÖNQVIST, f. d. 19 April 1831, Stud. 1851, Ph. C. 1858, Disp. pro gradu 1860: De capite XXXIII ejus libri, qui in codice sacro Deuteronomium inscribitur.

JOHAN OTTO von FRIESEN, f. d. 7 April 1834, Stud. 1854, Ph. C. 1859, Vicarierande Lärare vid Maria skola i Stockholm h. t. 1859, Adjunct vid Elementarskolan dersammastädes 1860, Disp. pro gradu s. å.: Öfversigt af Sveriges Ornithologiska Litteratur.

Af

ÖSTGÖTA NATION.

JOHAN MAGNUS CASSEL, f. d. 10 Juli 1831, Stud. 1850, Ph. C. 1857, Disp. pro gradu 1859: De capite IL ejus Libri, qui in sacro Codice Genesis inscribitur.

Grefve CARL ROBERT STELLAN MÖRNER, f. d. 12 Novemb. 1833, Stud. 1852, Ph. C. 1857, Disp. pro gradu 1858: Framställning af Paraguays och dithörande Jesuiter-Missioners Historia från Landets upptäckande till 1813.

NILS ÖSTLING, f. d. 5 April 1830, Stud. 1850, Ph. C. 1859, Disp. pro gradu 1860: De Albii Tibulli vita et carminibus quaestiones.

JOHAN FREDRIK HÅHL, f. d. 26 Nov. 1835, Stud. 1854, Ph. C. 1859, Disp. pro gradu 1860: Nonnullae de libro, qui inscribitur איוב Commentationes.

CARL JOHAN HENRIK ENGSTRAND, f. d. 2 Octob. 1833, Stud. 1853, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu s. å.: De libris Ciceronis Academicis. — Kommer, såsom innehafvande det andra hedersrummet, att afsluta festen med tacksägelse och förböner.

PER FREDRIK GUSTAF CORNELIUS SVANBERG, f. d. 31 Jan. 1839, Stud. 1856, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu s. å.: Hannibals tåg från Carthagena till Turin öfver Alperna.

Af

WESTGÖTA NATION.

CLAS THEODOR ODHNER, f. d. 17 Juni 1836, Stud. 1851, Ph. C. 1859, Disp. pro gradu 1860: Bidrag till Svenska Städernas och Borgareståndets Historia. — Kommer, såsom innehafvande första hedersrummet, att besvara den af Adjuncten i Österländska språk Mag. *Johan Theodor Nordling* framställda Magisterfrågan: "Hvaruti har man att söka skillnaden mellan de Gamles och de Nyares häfdateckning?" *(Quaeritur, quidnam intersit inter Veterum historiae scribendae rationem et Recentiorum?")*

JOHANNES WALLINDER, f. d. 1 Juni 1832, Stud. 1854, Ph. C. 1859, Disp. pro gradu 1860: De Statu Plebejorum Romanorum ante primam in montem sacrum secessionem.

Af

SÖDERMANLANDS och NERIKES NATION.

CARL CONRAD CALLANDER, f. d. 28 Febr. 1831, Stud. 1852, Ph. C. 1857, vic. Adjunct vid H. Elementarläroverket i Strengnäs v. t. 1858, Collega vid L. Elementarläroverket i Eskilstuna 1859, Disp. pro gradu 1860: Om staden Mariefred.

FRITHIOF HÖGBERG, f. d. 24 Maj 1833, Stud. 1851, Ph. C. 1857, Dupplicant vid Nyköpings Schola v. t. 1858, vice Collega dersammastädes h. t. 1858 och v. t. 1859, Lärare vid Södertelge Pædagogie 1859, Disp. pro gradu 1860: Riksdagen i Norrköping år 1604.

PEHR LUNDSTEDT, f. d. 8 Nov. 1830, Stud. 1851, Ph. C. 1858, v. Adjunct vid Högre Elementarläroverket i Strengnäs från och med v. t. 1858, Disp. pro gradu 1860: Öfversigt af Samhällsutvecklingen i Frankrike under Medeltiden.

JOHAN SAMZELIUS, f. d. 27 April 1833, Stud. 1853, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu s. å.: Anteckningar om Botkyrka Församlings Kyrka i Södertörn.

Af

WESTMANLANDS och DALA NATION.

WILHELM MAURITZ CARLGREN, f. d. 8 Dec. 1833, Stud. 1852, Ph. C. 1857, vic. Adjunct vid Fahlu Högre Elementar-Läroverk 1858—1860, Disp. pro gradu 1860: Om Kronans Regale i afseende på Stora Kopparbergs Kopparverk.

DANIEL ANTON SUNDÉN, f. d. 24 Maj 1828, Stud. 1848, Ph. C. 1857, Föreståndare för Norrköpings Lyceum 1858—1860, Disp. pro gradu 1860: Silva quædam Papinii Statii versibus Suethicis expressa cum prooemio et adnotationibus.

JOSEF WILHELM MILENIUS, f. d. 5 Dec. 1819, Stud. 1838, Ph. C. 1858, Disp. pro gradu 1860: Om Kapitenen Grefve H. H. v. Liewens sändning af Svenska regeringen till Konstantinopel år 1739.

Frih. CARL RUDOLF HENRIK CEDERSTRÖM, f. d. 10 Febr. 1837, Stud. 1855, Ledamot af Svenska Fornskrift-Sällskapet 1858, Ph. C. 1859, e. o. Cancellist i Kongl. Civil-Departementet s. å., Attaché vid Kongl. Maj:ts Beskickning i Paris s. å., Disp. pro gradu 1860: Försök till tolkning och förklaring af Håkonar-mál.

THEODOR VALENTIN ARNOLD NORLIN, f. d. 10 Oct. 1833, Stud. 1853, Ph. C. 1859, Disp. pro gradu 1860: Johannes Rudbeckius, Biskop i Westerås. I.

CARL JOHAN TENGMAN, f. d. 24 Oct. 1831, Stud. 1851, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu 1860: Satira Juvenalis quarta Suethicis versibus expressa.

ADOLF MAGNUS TROILIUS, f. d. 14 Juli 1838, Stud. 1856, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu s. å.: Om Westeråstrakten i botaniskt afseende.

Af

GÖTEBORGS NATION.

JOHAN AUGUST CONSTANTIN HELLSTENIUS, f. d. 4 Mars 1834, Stud. 1850, Ph. C. 1859, Disp. pro gradu 1860: Bidrag till Svenska Ost-Indiska Compagniets Historia 1731—1766.

Af

WERMLANDS NATION.

FREDRIK GIHL, f. d. 21 Juni 1833, Stud. 1851, Ph. C. 1858, vicar. Lärare vid Arvika L. Elem.-Läroverk h. t. 1858 och v. t. 1859, vid Christinehamns h. t. 1859, Disp. pro gradu 1860: Nahum Propheta.

JONAS BERNHARD UNGER, f. d. 5 Febr. 1834, Stud. 1852, Ph. C. 1858, vicar. Adjunct vid Carlstads H. Elementar-Läroverk 1858 och v. t. 1859, Adjunct vid Östersunds H. Elem.-Lärov. s. å., Disp. pro gradu 1860: Försök till framställning af Cauchys theorie om geometriska quantiteter.

JOHAN JOHANSSON, f. d. 16 April 1829, Stud. 1852, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu s. å.: Fabula Æschylea, quæ Persæ inscribitur, in Suethicum conversa cum prooemio commentariisque.

JOHAN RUDOLF PALLIN, f. d. 17 Juni 1830, Stud. 1848, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu s. å.: Underhandlingar mellan Sverige och Lifland 1554—1560.

ANDERS JOHAN CONRAD PISCATOR, f. d. 1 Oct. 1833, Stud. 1852, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu s. å.: Historisk öfversigt af Musiken i Sverige under Gustaf III.

ANDERS MAGNUS PETERSSON, f. d. 28 Oct. 1825, Stud. 1847, företog 1858 en utländsk resa genom Tyskland, Schweiz, Frankrike och Belgien, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu s. å.: Om Betydelsen och Bruket af tempora i Nyfranska språket, med särskildt afseende på Latinet.

JOHAN AUGUST FORSLUND, f. d. 12 Juni 1834, Stud. 1852, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu s. å.: M. Tullii Ciceronis Somnium Scipionis, e sexto de republica libro.

Af

NORRLANDS NATION.

PEHR OLOF EDÉN, f. d. 11 Jan. 1830, Stud. 1848, Ph. C. 1858, Collega vid Luleå L. Elem.-Läroverk 1859, Disp. pro gradu 1860: Xenophontis Apologia Socratis in Latinum conversa.

KARL HENRIK BRANDT, f. d. 16 Febr. 1829, Stud. 1848, Ph. C. 1858, v. Collega vid Umeå Elem.-Läroverk h. t. 1858 och v. t. 1859, Disp. pro gradu 1860: Colloquium Atheniensium et Meliorum, quod apud Thucydidem legitur (Lib. V. Cap. LXXXV—CXIII), Latine redditum et adnotationibus instructum.

NOR EINAR ANSGARIUS LÖFSTEDT, f. d. 24 Mars 1831, Stud. 1851, Ph. C. 1858, Disp. pro gradu 1860: In illa Demosthenis et Aeschinis de Philocratea pace contentione uter utrum melioribus rationibus impugnaverit, Dissertatio. I.

CARL JOHAN SUNDSTRÖM, f. d. 2 April 1833, Stud. 1852, Ph. C. 1858, Disp. pro gradu 1860: Framställning af hufvudpunkterna i Andreæ Cæsalpini Filosofi.

CARL PETTER LÆSTADIUS, f. d. 17 Jan. 1835, Stud. 1853, aflade Theol. Dimissions-examen 1856, Ph. C. 1859, Disp. pro gradu 1860: Bidrag till kännedomen om växtligheten i Torneå Lappmark.

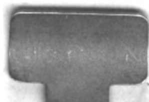
CARL WILHELM VON PAIJKULL, f. d. 22 Oct. 1836, Stud. 1853, Under-Löjtnant i Arméen, Ph. C. 1859, Disp. pro gradu 1860: Om de lösa Jordlagren i en del af Mälaredalen.

ARTHUR IMMANUEL HAZELIUS, f. d. 30 Nov. 1833, Stud. 1854, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu 1860: Inledning till Hávamál eller Odens Sång.

Af

GOTLANDS NATION.

JACOB LUNDGREN, f. d. 2 Oct. 1835, Stud. 1855, Ph. C. 1860, Disp. pro gradu s. å.: Skeireins Aivaggeljons þairh Iohannen eller Förklaring öfver Johannis Evangelium, från Mösogötskan öfversatt med Anmärkningar.

1860.